

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Çanakkale İli Profesyonel Dalış Merkezi Yatırımı Ön Fizibilite Raporu

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Çanakkale İli Profesyonel Dalış Merkezi Yatırımı

Ön Fizibilite Raporu

2021
KASIM

RAPORUN KAPSAMI

Bu ön fizibilite raporu, profesyonel ve rekreasyonel dalışın geliştirilmesi amacıyla Çanakkale ilinde dalış merkezi kurulmasının uygunluğunu tespit etmek, yatırımcılarda yatırım fikri oluşturmak ve detaylı fizibilite çalışmalarına altlık oluşturmak üzere Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gösteren Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

HAKLAR BEYANI

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan kaynaklar ve bilgiler kullanılarak, yatırımcıları yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıştır. Rapordaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak yatırım kararı veren ya da finansman sağlayan şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karşı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Güney Marmara Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları Güney Marmara Kalkınma Ajansı'na aittir. Raporda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koşulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğü çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İÇİNDEKİLER

1. YATIRIMIN KÜNYESİ	3
2. EKONOMİK ANALİZ	5
2.1. Sektörün Tanımı	5
2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler	5
2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi	5
2.2.2. Diğer Destekler	5
2.3. Sektörün Profili	7
2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep	23
2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini	25
2.6. Girdi Piyasası	26
2.7. Pazar ve Satış Analizi	27
3. TEKNİK ANALİZ	29
3.1. Kuruluş Yeri Seçimi	29
3.2. Üretim Teknolojisi	31
3.3. İnsan Kaynakları	34
4. FİNANSAL ANALİZ	37
4.1. Sabit Yatırım Tutarı	37
4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi	39
5. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ ANALİZİ	40
6. KAYNAKÇA	44

TABLolar

Tablo 1: WRSTC Yapılanması	11
Tablo 2: Avrupa'daki Dalış Merkezleri	14
Tablo 3: Afrika ve Ortadoğu'daki Dalış Merkezleri	15
Tablo 4: Asya'daki Dalış Merkezleri	16
Tablo 5: Avustralasya'daki Dalış Merkezleri	17
Tablo 6: Okyanusya'daki Dalış Merkezleri	18
Tablo 7: Amerikalar'daki Dalış Merkezleri	19
Tablo 8: Kapasite Kullanım Oranı	21
Tablo 9: Türkiye'de Öne Çıkan Dalış Noktaları	21
Tablo 10: Türkiye'de İllere Göre Dalış Merkezi Sayıları	22
Tablo 11: Türkiye Nüfusunun Yaşlara Göre Dağılımı	25
Tablo 12: PADI Eğitimlerinden Faydalanan ve Sertifika Alan Kişilerin Yaş Dağılımı	26
Tablo 13: Su Altı Parkur Alanları	29
Tablo 14: Nüfusun Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı	34
Tablo 15: Çalışma Çağındaki Nüfusun İl Nüfusuna Oranı	35
Tablo 16: Çalışma Çağındaki Nüfus İstatistikleri	36
Tablo 17: Yıllar Özelinde Genç Nüfus İstatistikleri	36
Tablo 18: Dalış Merkezi İçin Öngörülen Personel Yapısı	37
Tablo 19: Makine ve Teçhizat Gideri	38

ŞEKİLLER

Şekil 1: Sualtı Dalış Sektörünün Gelişiminde Önemli Gelişmeler (Halls & Krestovnikoff, 2011)	8
Şekil 2: Gelen Ziyaretçi Sayısı Açısından Ülkeler Arası Sıralama	25
Şekil 3: Dalış Elbisesi Türleri	32
Şekil 4: Denge Yeleği	33
Şekil 5: Regülatör	33

GRAFİKLER

Grafik 1: Çanakkale’de Bulunan Dalış Merkezlerinin İlçeler Özelinde Dağılımı.....	23
Grafik 2: Çanakkale’de Bulunan Konaklama Tesislerine Geliş Sayısının Yıllar Özelinde Değişimi	24
Grafik 3: Çanakkale’de Bulunan Konaklama Tesis Sayılarının Yıllar Özelinde Değişimi.....	24
Grafik 4: İlçeler özelinde Turizm İşletme Belgeli ve Belediye Belgeli Tesis Sayısı	30

ÇANAKKALE İLİ PROFESYONEL DALIŞ MERKEZİ YATIRIMI ÖN FİZİBİLİTE RAPORU

1. YATIRIMIN KÜNYESİ

Yatırım Konusu	Dalış turizmine ve uzmanlık gerektiren dalış operasyonlarına hizmet edecek profesyonel dalış merkezi kurulması	
Üretilen Ürün/Hizmet	Eğlence Amaçlı Dalış Eğitimleri, Uzmanlık Amaçlı Dalış Eğitimleri, Dalış Eğitmenliği Eğitimleri, Yurtiçi ve Yurtdışı Dalış Tur ve Organizasyonları, Bot ve Tekne Kiralama, Dalış Ekipmanı Kiralama, Dalış Tüpü Dolum Merkezi, Basınç Odası, Konaklama	
Yatırım Yeri (İl - İlçe)	Çanakkale – Merkez İlçe veya Eceabat	
Tesisin Teknik Kapasitesi	Taşıt, ekipman, eğitim salonu, uygulama için kapalı havuz ve dalış tüpü dolum ünitesi	
Sabit Yatırım Tutarı	683.537,33 \$	
Yatırım Süresi	24 ay	
Sektörün Kapasite Kullanım Oranı	%75	
İstihdam Kapasitesi	5 kişi sürekli, 2 kişi sezonluk	
Yatırımın Geri Dönüş Süresi	Bakınız Bölüm 4.2	
İlgili NACE Kodu (Rev. 3)	93.19.90	
İlgili GTİP Numarası	-	
Yatırımın Hedef Ülkesi	İngiltere, Almanya, Avustralya ve Yeni Zelanda	
Yatırımın Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Etkisi	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki
	Amaç 4: Nitelikli Eğitim Amaç 14: Sudaki Yaşam	Amaç 3: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amaç 15: Karasal Yaşam Amaç 17: Amaçlar için Ortaklıklar
Diğer İlgili Hususlar	-	

Subject of the Project	<i>Professional diving center for diving tourism and specialized diving operations</i>	
Information about the Product/Service	<i>Diving Training for Recreational Purposes, Diving Training for Specialties, Diving Instructor Trainings, Domestic and International Diving Tours and Organizations, Boat Rental, Diving Equipment Rental, Diving Tube Filling Center, Pressure Chamber, Accommodation</i>	
Investment Location (Province-District)	<i>Çanakkale – Main District and Eceabat</i>	
Technical Capacity of the Facility	<i>A diving center with vehicle, equipment, training room, indoor pool for practical training and diving tube filling unit</i>	
Fixed Investment Cost	683.537,33 \$	
Investment Period	24 months	
Economic Capacity Utilization Rate of the Sector	75%	
Employment Capacity	5 (full time), 2 (seasonal)	
Payback Period of Investment	<i>Please see Section 4.2</i>	
NACE Code of the Product/Service (Rev.3)	R93.1.9	
Harmonized Code (HS) of the Product/Service	N/A	
Target Country of Investment	<i>United Kingdom, Germany, Australia and New Zealand</i>	
Impact of the Investment on Sustainable Development Goals	<i>Direct Effect</i>	<i>Indirect Effect</i>
	<i>Goal 4: Quality Education Goal 14: Life below Water</i>	<i>Goal 3: Good Health and Well Being Goal 15: Life on Land Goal 17: Partnerships for the Goals</i>
Other Related Issues	N/A	

2. EKONOMİK ANALİZ

2.1. Sektörün Tanımı

Dalış sektörü, ekipmanlı ve ekipmansız bir şekilde su altına inilen, gerek rekreasyonel gerekse profesyonel amaçlı sualtı çalışmaları ve aktiviteleri yürütülen bir alandır. Dalış turizmi olarak da ifade edilebilen eğlence amaçlı dalış faaliyetleri geleneksel turizm türlerinin dışında alternatif bir turizm dalı olarak öne çıkan ve gün geçtikçe popülerliği artan bir sektördür. Dalış turizmi sektörünün alt faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda sektörün aşağıda NACE kodları yer alan ürün/hizmet kalemlerini barındırmakta olduğu görülmektedir (Ürün/hizmet kalemleri dalış turizmi içerisindeki ağırlık düzeyine göre sıralanmıştır.).

- **93.19.90** Diğer spor ve eğlence amaçlı spor hizmetleri (paraşüt hizmetleri, delta-kanat hizmetleri, dalgıçlık hizmetleri ve bys. Diğer spor ve eğlence hizmetleri)
- **85.51.03** Spor ve eğlence eğitim kursları (futbol, dövüş sanatları, jimnastik, binicilik, yüzme, dalgıçlık, paraşüt, briç, yoga, vb. eğitimi ile profesyonel spor eğitimcilerinin faaliyetleri dahil, temel, orta ve yükseköğretim düzeyinde verilen eğitim hariç)
- **50.10.12** Deniz ve kıyı sularında yolcu gemilerinin ve teknelerinin mürettebatıyla birlikte kiralanması (gezinti tekneleri dahil)
- **50.10.15** Deniz ve kıyı sularında gezi veya tur bot ve teknelerinin işletilmesi (yat işletmeciliği hariç)
- **77.21.04** Eğlence ve spor amaçlı sandal, tekne, kano, yelkenli, vb.nin mürettebatsız olarak kiralanması ve leasingi (finansal leasing hariç)
- **77.21.90** Diğer eğlence ve spor eşyalarının kiralanması ve leasingi (kar kayağı, buz pateni, planör, delta kanat, sörf tahtası, su kayağı, golf sopası, kamp malzemesi, plaj sandalyesi ve şemsiyesi, saha oyunları için malzeme, oyuncak vb.) (finansal leasing hariç)
- **79.12.01** Tur operatörü faaliyetleri (turların düzenlenmesi)
- **55.10** Oteller ve benzeri konaklama yerleri
- **56.10** Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri

GTİP, uluslararası ticarete konu olan mallar için belirlendiği ve dalış merkezi kurulumu ön fizibilitesinin konusuyla bağlantılı olmadığı için söz konusu yatırım için GTİP numarası tanımlaması yapılmamıştır.

2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler

2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi

Ön fizibilite raporu kapsamında ele alınan profesyonel dalış merkezi yatırımı, teşvik edilmeyecek yatırım konuları arasında yer almaktadır. Bu durum nedeniyle söz konusu yatırım 2012/3305 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” kapsamında ele alınan teşvik unsurlarından yararlanamamaktadır.

2.2.2. Diğer Destekler

- **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Destekleri**

Dayanağı

KOSGEB Tarafından Verilecek Hizmetler ve Desteklerden Yararlanacak Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere İlişkin Sektörel ve Bölgesel Önceliklerin Belirlenmesi Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar

Kimler Yararlanabilir?

Geleneksel Girişimci Destek Programı'na geleneksel girişimci eğitimini tamamlamış olan girişimcilerin kurduğu işletmeler başvurabilmektedir. Destek programına başvuru yapılabilmesi için geleneksel girişimci eğitiminin işletme kuruluş tarihinden önce tamamlanmış olması gerektiği unutulmamalıdır.

Bir işletmenin İşletme Geliştirme Destek Programı'ndan yararlanılabilmesi için Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlı gerçek veya tüzel kişi statüsünde olması ve KOBİ Bilgi Sistemi'nde kayıtlı ve aktif durumda olması gerekmektedir.

Desteklenen Alanlar

Girişimcilerin kurduğu yeni işletmelerin hayatta kalma oranının artırılması amacıyla kurgulanmış olan Geleneksel Girişimci Destek Programı kapsamında 3 tür destek unsuru bulunmaktadır (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, 2021). Bunlar “Kuruluş Desteği”, “Performans Desteği” ve “Sertifika Desteği”dir. Kuruluş desteği kapsamında gerçek kişi statüsünde kurulmuş olan işletmeye 5.000 TL, sermaye şirketi statüsünde kurulmuş olan işletmeye 10.000 TL geri ödemesiz destek sağlanmaktadır. Performans desteği kapsamında geri ödemesiz olarak, programın uygulama esaslarında belirlenen kriterlere göre 40.000 TL'ye kadar, ayrıca girişimcinin genç, kadın, engelli, gazi veya şehit yakını olması durumunda ilave 10.000 TL'ye kadar olmak üzere en fazla 50.000 TL'ye kadar destek sağlanmaktadır. Sertifika desteği kapsamında, işletmenin faaliyet konusu ile uyumlu mesleki ve teknik sertifikalar için geri ödemesiz olarak toplam 5.000TL'ye kadar destek sağlanmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet güçlerinin, kurumsallaşma-markalaşma düzeylerinin ve ekonomideki paylarının artırılması, kapasitelerinin geliştirilmesi ve öncelikli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla İşletme Geliştirme Destek Programı kurgulanmıştır. Program kapsamında yer alan “Nitelikli Eleman İstihdam Desteği”, “Yurt İçi Fuar Desteği” gibi destekler, yararlanılabilecek geri ödemesiz destekler arasında yer almaktadır (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, 2021).

Başvuru Dönemi

Sürekli açık.

Başvuru Mercii

KOSGEB Çanakkale Müdürlüğü

- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleri

Dayanağı

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği

Kimler Yararlanabilir?

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

Desteklenen Alanlar

Kalkınma Ajansları bölgenin kalkınma sürecinin hızlandırılması ve bölge için kritik öneme sahip faaliyetlerin hayata geçirilmesi amacıyla önceden belirlenmiş uygunluk kriterleri doğrultusunda; bölge planı ve programları ile yıllık çalışma programı ve ilgili başvuru rehberlerinde belirtilen alanlarda bölge aktörlerine mali destek sağlamaktadır. Başvuru Rehberleri, Ajans tarafından başvuru sahipleri için hazırlanan, destekten yararlanabilecek gerçek ve tüzel kişileri, başvuruda bulunabileceklerde aranan şartları, başvuru ve yararlanma şekil ve şartlarını, destek konusu öncelik alanını, destekten karşılanabilecek uygun maliyetleri, seçim ve değerlendirme kriterlerini, eş finansman yükümlülüklerini, standart başvuru belgelerini ve diğer gerekli bilgileri ayrıntılı, açık ve anlaşılır bir dilde açıklayan rehber belgelerdir. İlan edilen programlar özelinde uygun başvuru sahibi olup olmadığı, program kapsamında ne tür projelerin desteklenebileceği, gerçekleştirilmesi planlanan projenin ilan edilmiş destek programı kapsamında ele alınan önceliklerle örtüşüp örtüşmediği gibi konulara ilişkin detaylı bilgiler söz konusu başvuru rehberleri kapsamında ele alınmaktadır. Bu durum nedeniyle ilan edilen programlar özelinde hangi alanların desteklendiğine dair bilgilere erişilebilmesi için ilgili başvuru rehberlerinin incelenmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Başvuru Dönemi

Yılın belirli dönemlerinde başvuru yapılabilen destek programlarına ilişkin detaylı bilgiye <http://www.gmka.gov.tr/destekler> adresinden erişim sağlanabilmektedir. Söz konusu web sayfasında aktif yani başvuru yapılabilir; pasif yani başvuru süreci sona ermiş programlar hakkında bilgiler yer almaktadır. Aktif programlara ilişkin başvuru rehberleri incelenerek ilgili programın başvuru dönemi ve son başvuru tarihi hakkında bilgilere ulaşılabilmektedir.

Başvuru Mercii

Güney Marmara Kalkınma Ajansı

2.3. Sektörün Profili

Dalış sektörü insanlık tarihi kadar eski olan bir faaliyet olarak zaman içerisinde kullanım alanı genişleyen, yeni teknik ve teknolojilerin de yardımıyla büyüyüp gelişen bir sektördür. İnsanoğlu tarihte avcılık amaçlı sığ dalışlar yaparak su altına ilgi duymuştur. Kısıtlı ekipmanla veya ekipmansız yapılan bu gibi faaliyetler, sualtında kalma imkanını geliştiren yeni tekniklerin keşfiyle birlikte insanoğluna keşfedilecek ve ticarileştirilecek çok büyük bir mecra açmıştır. Dünya yüzeyinin büyük bir kısmının su ile kaplı olması dünya yüzeyinin kullanımını kısıtlamış ancak dalış sektörünün gelişimi karşılaşılan engellerin aşılmasına önemli katkılar sunmuştur. Nitekim sektörün gelişimi günümüzde akademik, bilimsel, arkeolojik, ticari, rekreasyonel, askeri yönlü çok sayıda faaliyetin yürütülmesi olanağını beraberinde getirmiştir.

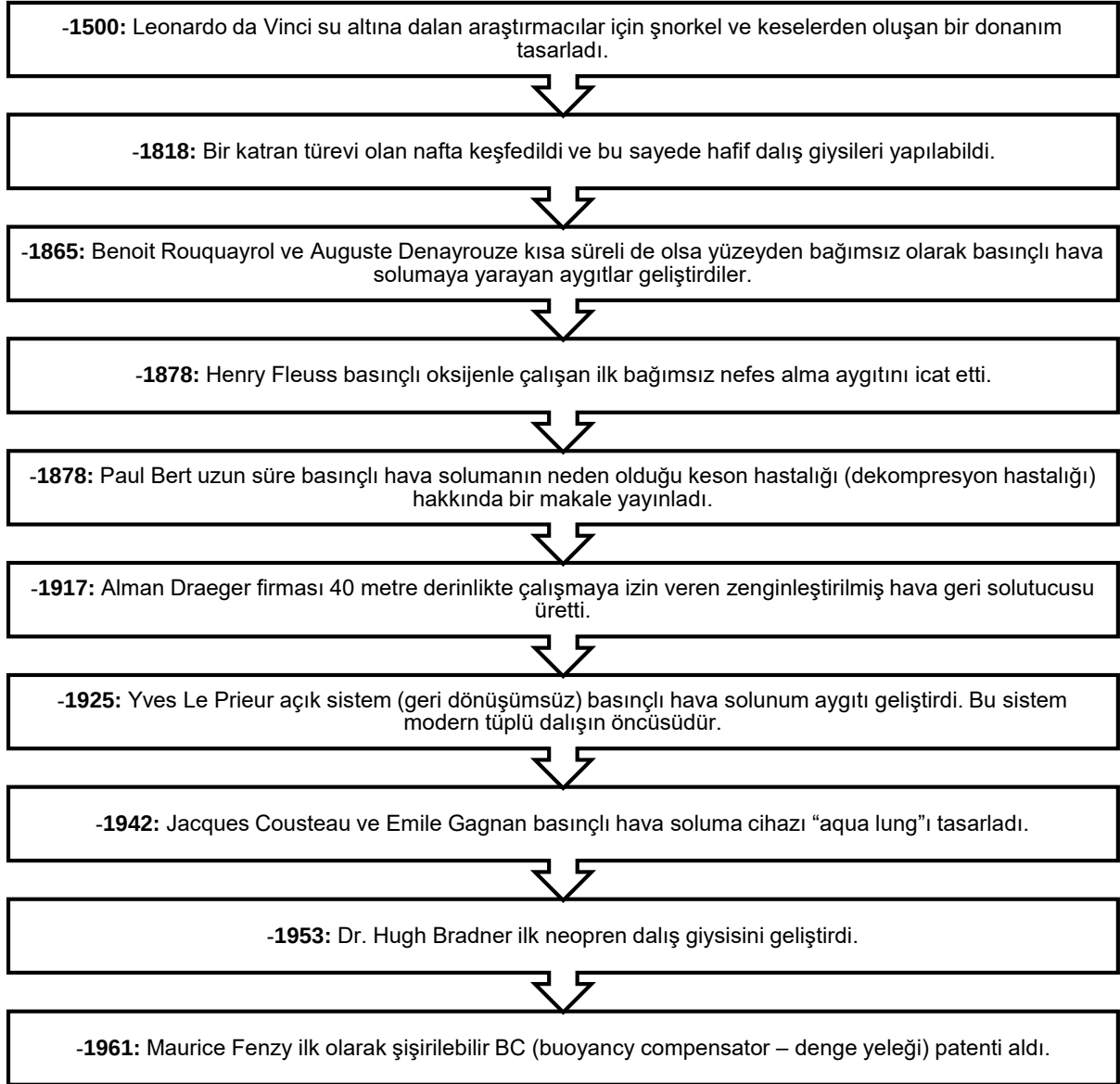
Sualti halen keşfedilecek birçok unsur barındırmaktadır. Dalış sektörü de bunu mümkün kılan yeni teknolojilerin özellikle geçtiğimiz yüzyılda geliştirildiği en yenilikçi alanlardan biri olmuştur.

Yeryüzünün büyük kısmını kaplayan deniz alanlarının çeşitli sektörlerce kullanımı her geçen gün artmakta ve buna hizmet eden bir sektör olarak dalıştaki teknikler ve teknolojiler de gün geçtikçe gelişmektedir. Dünyada dalış sektörünün yaklaşık 12 milyar Dolarlık bir ekonomik hacim oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Dalış sektörünün genel yapısını anlamakta yaşanan zorluklardan birisi sektörle ilgili veri eksikliğidir. Sektördeki kurum/kuruluşlardaki çok başlılık ve kuruluşların verisini kamuoyuna açmaması nedeniyle sektörün genel profilini çıkarmak oldukça zordur. Bu nedenle dünya genelinde toplamda sertifikalı aktif kaç dalgıç olduğu veya her sene kaç yeni dalgıcın bröve aldığı gibi en temel bilgiler bilinmemektedir.

Sektörde üzerinde görüş birliği oluşmamış ama sektörün genel yapısını çizmekte ihtiyaç duyulan bir kavram “aktif dalgıç” kavramıdır. Birtakım tanımlamalara göre aktif dalgıç bir senede veya bir sezonda en az bir kez dalış faaliyetine katılan kişi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanımlama ise iki senede bir kez dalış faaliyetine katılan kişiyi aktif dalgıç olarak kabul etmektedir.

Sonuç olarak yıllık bazda yaşanan dalgalanmalardan arındırılmış olarak değerlendirilirse, dalış sektörü geçtiğimiz 50 yılda görünür bir büyümeye ve genişlemeye sahne olmuştur. Dünya genelinde açılmış olan çok sayıda dalış merkezinde her yıl çok sayıda yeni dalgıç adayı rekreasyonel amaçlı veya profesyonel amaçlı olarak aldıkları eğitimler sonunda dalış brövesi alıp dünya dalgıç topluluğuna katılmaktadır. Bu nedenle dalış sektörü hem AR-GE çalışmaları hem de uygulama alanlarıyla gelecekte de çokça büyüyecek olan bir sektördür.

Şekil 1: Sualtı Dalış Sektörünün Gelişiminde Önemli Gelişmeler (Halls & Krestovnikoff, 2011)

Gerek tarihten bu yana gelişimi gerekse de kullanım alanları itibariyle hizmet ettiği geniş bir yelpazeden bahsedilebilecek olan dalış faaliyeti uzmanlık gerektiren bir alandır. Dalış faaliyetlerinin hem turizme bakan eğlence amaçlı (rekreasyonel) yönü hem de çeşitli mesleklere bakan profesyonel amaçlı yönü bulunmaktadır.

Dalış sektörü amacına göre 2 ana kategoride sınıflandırılabilir:

A. Eğlence Amaçlı (Rekreasyonel) Dalgıçlık

Eğlence amaçlı dalış faaliyetleri turizm odaklı yapılan ve su altındaki bazı doğal veya yapay zenginlikleri ve değerleri görmeye dayalı bir dalgıçlık türüdür. Eğlence amaçlı dalış aktiviteleri kişi başına yüksek miktarda döviz bırakan ve tüketime dayalı bir sektör olarak her geçen gün büyümektedir.

B. Profesyonel Dalgıçlık

Profesyonel dalgıçlık, karşılığında ücret alınan ve su altında çalışmayı gerektiren teknik konular ve kamusal hizmetler için yapılan dalgıçlık türüdür. Profesyonel dalgıçlığın kapsamına giren alanlar zaman içinde genişlemiş ve yeni alanlar eklenerek genişlemeye devam etmektedir. En yaygın profesyonel dalgıçlık alanları için aşağıdaki örnekler verilebilir:

Ticari amaçlı dalgıçlık: Dalgıçların endüstri, inşaat, mühendislik, tamir/bakım gibi amaçlarla su altına girdiği ve genellikle dalış faaliyetinin ana değil de ikincil bir destekleyici unsur olduğu dalgıçlık türüdür. Bu tür dalgıçlığın uygulama alanlarına örnek olarak off-shore-inshore alanlarda yüzen platformlar, gemi bakımı, okyanuslardaki telekomünikasyon ağlarının bakımı, akvaryum bakımı, kanalizasyon bakımı gibi alanlar sayılabilir.

Askeri amaçlı dalgıçlık: Askeri personelce yürütülen ve bir takım savaş taktikleri, saldırıları, sızma hareketleri vb. operasyonların su altı dalışından faydalanılarak yapıldığı dalış türüdür. Günümüzde kullanılan bazı dalış teknikleri ve ekipmanı ilk olarak askeri amaçla geliştirilmiş ve sonrasında sivil alanda da uygulanmıştır. Dolayısıyla dalış sektörünün gelişmesinde askeri uygulamaların büyük rolü olmuştur.

Avcılık amaçlı dalış: İnsanoğlu balık avlamak amacıyla su altıyla tarih boyunca ilgilenmiştir. Bu ilginin sonucu olarak iptidai düzeyde yapılagelen avcılık amaçlı dalış faaliyetleri günümüzde de güncel teknikler ve teknolojiler kullanılarak yapılmaktadır.

Bilimsel dalışlar: Sualtı hem biyoloji hem de arkeoloji açısından büyük bir zenginliğe sahiptir. Bu nedenle geçtiğimiz son yüzyılda araştırmacıların yoğun ilgisine maruz kalmış ve birçok bilimsel çalışmanın konusu olmuştur. Dalgıçlık bu alanda yapılan çalışmaların destekleyici bir unsuru olarak katkı sunmaktadır.

Kamu güvenliği amaçlı dalgıçlık: Afet, felaket, kaza vb. durumlarda sualtında arama ve kurtarma operasyonları düzenlenmesi gerekebilmektedir. Bu nedenle devletler ilgili kurumları bünyesinde müstakil uzmanlaşmış ekipler kurmaktadır. Yüksek risk taşıyan bu gibi operasyonlarda görev alan profesyonel dalgıçlar özel ve multidisipliner bir eğitim sonucunda bu ekiplerde görev alırlar. Bu dalgıçlık türünü diğerlerinden ayıran temel unsur normal şartlarda uygulanan bazı güvenlik tedbirlerinin (acil müdahale gerekliliği nedeniyle) burada uygulanamama durumudur.

Kriminal dalgıçlık: Kriminal dalgıçlar temelde polis memurları arasından seçilen ve dalgıçlık eğitimi aldıktan sonra kriminal vakalarda sualtında delil kurtarma vb. gerekli müdahaleleri yapan dalgıçlık türüdür.

Sualtı fotoğrafçılığı amaçlı dalışlar: Standart kullanılan dalış ekipmanının haricinde bir takım su altında çalışmaya elverişli kamera ve fotoğraf makinelerinin de kullanıldığı ve su altının görselleştirilmesini hedefleyen bir dalış türüdür. Eğlence amaçlı sualtı fotoğrafçılığı olarak da yapılabilmekle birlikte profesyonel sualtı fotoğrafçılığı bir meslek olarak günümüzde yaygınlaşmaktadır.

Dalış sektörü teknik, ekipman ve konuma göre ise şu şekilde sınıflandırılabilir (Jackson, 2009):

Kıyı Dalışı: Herhangi bir su aracıyla açılmadan doğrudan kıyıda sualtına inerek yapılan dalış türüdür. Tekne dalışlarına göre daha az maliyetli olmakla birlikte deneyimleme açısından ve önemli sualtı zenginliklerine erişim açısından ideal bir yöntem sayılmaz.

Tekne Dalışı: Bir su aracı ile açılarak veya doğrudan dalışın yapılmak istendiği noktaya ulaşarak yapılan dalış türüdür. Popüler dalış merkezlerinde en çok kullanılan yöntemdir. Şişirilebilir küçük bot ve kanolar veya muhtelif boyutlardaki tekneler kullanılır.

Resif/Yamaç Dalışı: Resiflerin farklı kesitleri bulunur. Resiflerin üst kısımlarında daha küçük türdeki balıklar, kabuklu deniz canlıları ve mercanlar bulunur. Yamaç ve rampalardaysa büyük deniz canlıları ve daha büyük balıklardan oluşan sürüler bulunur. Doğru zamanda, akıntıda ve rüzgârda inilen bir resif veya yamaç sualtı yaşamını gözlemlemek için güzel olanaklar sunar.

Çamur Dalışı: İlk defa Bob Halstead tarafından Papua Yeni Gine'de yapılan, sonrasında Endonezya, Filipin gibi birçok noktada yapılmaya başlanan bir dalış türüdür. Çamur dalışlarında sualtı büyütecisi kullanılarak kendisini kamufle eden küçük ve renkli canlıların gözlemlenmesi mümkündür.

Akıntı Dalışı: Akıntı dalışında dalgıçlar büyük deniz canlıları ile karşılaşma hedefiyle su altında bir duvar boyunca akıntıyla sürüklenerek ilerlerler. Bu dalışta dalgıçların yüzey işaretleyici şamandıra veya gecikmeli açılan şamandıra kullanması, ayrıca rahat görülebilen kurtarma tüpü veya katlanır bayrak taşımaları gerekir.

Gece Dalışı: Gece dalışı gündüz gizlenen ve sadece alacakaranlıkta ortaya çıkan sualtı canlılarını gözlemlemek için yapılan dalış türüdür. Aydınlatma ekipmanı kullanılır.

Derin Dalış: Derin dalış, öncesinde dikkatli bir planlama gerektiren ve yüksek riskli bir dalış türüdür. Duruma göre yedek dalgıçlar bulundurulur ve belirli seviyelerde dekompresyon duraklamaları planlanır. Derin dalışın rekreasyon amaçlı yapılan türünde normal hava doldurulmuş tüp kullanılabilir ve dalış limitleri 30 m – 40 m veya 50 m olmak üzere ülkelere göre değişebilmektedir. 50 metreden daha fazla derinlikler teknik veya ticari amaçlı dalışlar için yapılır. Normal hava doldurulmuş tüple 50 metreden aşağı inmek ölümcül olabilir. Bunun yerine bu gibi dalışlarda Heliox veya Trimix karışımıyla doldurulmuş tüpler kullanılır ve dikkatli bir planlama çerçevesinde dalınır.

Kapalı Alanlarda (Batık, Mağara, Buz Altı) Dalış: Kapalı alanlara yapılan dalışlarda kullanılan ekipmanda bir arıza olması halinde dalgıcın hemen yüze çıkması mümkün olmayabilir. Bu nedenle bu tür dalışlarda olası bir arızada nasıl hareket edileceğiyle ilgili eğitim alınması tavsiye edilir. Bu kapsamda batıklara, mağaralara, kovuklara ve buz altına dalış yapılabilir.

Tatlı Su Dalışı: Tatlı suda dalmak ile denizde dalmak arasında farklılıklar vardır. Tatlı suyun kaldırma kuvveti denize göre daha azdır. Bunun yanında tatlı sularda enfeksiyon kapma, su altında görüş mesafesinin daralması, su seviyesinin anlık olarak yükselmesi ve su sıcaklığının ani değişimi gibi riskler vardır. Bu nedenle tatlı su dalışı yapacak dalgıçların bu gibi özel şartlara yönelik eğitimler alması gerekir.

Serbest Dalış: Eski zamanda avlanma tekniği olarak kullanılan serbest dalış günümüzde rekor denemeleri yapılan bir spor dalı olarak öne çıkmış ve popülerlik kazanmıştır. Dünya genelinde serbest dalış aktiviteleri Association Internationale pour le Développement de l'Apnée ve Freediving Regulations and Education Entry kuruluşlarının denetimi altında yapılmaktadır.

Dalış faaliyeti doğrudan amaç olarak yapılabildiği gibi başka bir ana işin ikincil düzeyde destekleyici unsuru olarak da yapılabilmektedir. Rekreasyonel (eğlence amaçlı) dalış, bir turizm dalı olarak doğrudan ana faaliyet olarak yapılan dalış faaliyetidir. Öte yandan profesyonel dalış kapsamına giren birçok dalış türünde sualtına inilmesinin “dalgıçlık” dışında temel bir amacı olmakta ve dalış uzmanlığı bu amaca hizmet eden bir araç olmaktadır. Bilimsel araştırma amacıyla yapılan dalışlar, gemi bakımı, akvaryum bakımı gibi ticari amaçlı dalışlar bu durumun örnekleri arasında yer almaktadır.

Profesyonel dalgıçlık açısından dalış sektörünün bağlantılı olduğu sektörler arasında aşağıdaki sektörler sayılabilir:

- Bilişim ve telekomünikasyon,
- Ana metal sanayi,
- Savunma sanayi,
- Denizcilik,
- Balıkçılık.

Rekreasyonel dalgıçlık olarak bakıldığında ise dalış sektörü doğrudan dalış turizmiyle birlikte düşünülebilir ve aşağıdaki alanlarla bağlantılı olarak değerlendirilebilir:

- Doğa turizmi,
- Su Sporları,
- Deniz turizmi,
- Gezi sektörü,
- Konaklama sektörü,
- Sağlık hizmetleri sektörü.

Dünya genelinde dalış sektörünü yönlendiren resmi veya sivil toplum kuruluşu statüsünde uluslararası ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren çok sayıda kurum/kuruluş bulunmaktadır. Bu yapılar temelde dalış alanında eğitimler düzenlemek, sektörde denetleyici ve düzenleyici rol üstlenmek veya standart belirlemek şeklinde sıralanabilecek amaçlara hizmet etmektedir. Uluslararası düzeyde kabule ve ağı sahip kuruluşlara ilişkin bilgiler şu şekildedir:

a. Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques - CMAS (Dünya Sualtı Etkinlikleri Konfederasyonu)

Merkezi: Monako, İtalya

Farklı alanlardaki sualtı aktivitelerini ve çalışmalarını temsil eden federasyon 1959'da Monako'da kurulmuştur. CMAS 5 kıtada 130 farklı federasyonun çatı kuruluşudur. Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu da bunlardan biridir. Bünyesinde spor, teknik ve bilim olmak üzere 3 ana komite ve bunların alt komisyonları yer alır.

Spor komitesi altında serbest dalış (apne), aquatlon, paletli yüzme, zıpkınla balık avlama, spor dalışı, su altı hokeyi, su altı oryantiringi, su altı ragbi sporu, su altı hedef atışı ve su altı görselleştirme dalları yer alır. Sayılan tüm dallarda dünya genelinde tanınan tek uluslararası yetkili kuruluş CMAS'tır. Bunun tek istisnası ise serbest dalıştır. Bu dalda CMAS'a rakip olarak var olan diğer bir uluslararası kuruluş Association Internationale pour le Développement de l'Apnée (Uluslararası Apne Gelişim Birliği)'dir.

Teknik komite dalış faaliyetlerinin güvenli çerçevede yürümesi için standartlar belirleyen ve evrensel olarak kabul edilmesine çalışan komitedir. "CMAS Uluslararası Dalgıç Eğitimi Standartları"nı ve "CMAS Uluslararası Dalgıç Sertifikası" isimli sertifikalandırma sistemini kuran komitedir. Söz konusu sertifikalandırma sistemi ile Professional Association of Diving Instructors - PADI (Profesyonel Dalış Eğitmenleri Birliği) sertifikalandırma sistemi arasında karşılıklı imzalanmış bir denklik anlaşması vardır.

Bilimsel komite deniz ekosisteminin korunması konusunda dalgıçların yapabileceği katkıları çalışan komitedir.

Resmi internet sitesi: www.cmas.org

b. World Recreational Scuba Training Council – WRSTC (Dünya Sportif Donanımlı Dalış Eğitim Kurulu)

Merkezi: Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

1999 yılında kurulmuş sivil toplum kuruluşu (STK) statüsündeki kurul dünya genelinde eğlence amaçlı dalış konusunda asgari standartları belirlemeyi amaçlamaktadır.

Organizasyon yapısı olarak kurulun altında ulusal veya bölgesel konseyler yer almaktadır. Alt kurullar şu şekildedir:

Tablo 1: WRSTC Yapılanması

Birleşik Devletler Kurulu	Kanada Kurulu	Avrupa Kurulu	Japonya Kurulu
IANTD – International Association of Nitrox and Technical Divers	ACUC Canada	ACUC International Divers Alert Network Europe	BSAC Japan
NAUI – National Association of Underwater Instructors	PADI Canada	International Aquanautic Club (IAC)	National Association of Underwater Instructors
PADI – Professional Association of Diving Instructors	SDI North America	International Diving Association	PADI Japan
PDIC – The Professional Diving		International Disabled Divers Association	SDI Japan

Instructors Corporation			
SDI – Scuba Diving International		IDEA Europe National Association of Scuba Diving Schools Germany (NASDS)	SNSI Japan
SSI – Scuba Schools International		PADI EMEA	SSI Japan
SNSI – Scuba and Nitrox Safety International		Professional Diving Association	
RAID – Rebreather Association of International Divers		Professional Scuba Schools	
NASE – National Academy of SCUBA Educators		SDI Germany	
		Scuba Nitrox Safety International	
		SSI Europe Verband Internationaler Tauchschulen	

Resmi internet sitesi: www.wrsc.com

c. Professional Association of Diving Instructors – PADI (Profesyonel Dalış Eğitmenleri Birliği)

Merkezi: ABD

1960'lı yıllarda o dönemin askeri bakış açısına sahip dalış eğitimlerine daha kolay ve erişilebilir bir formatta alternatif sunmak amacıyla ABD'de kurulmuş bir şirkettir.

Şirketin 2021 yılı resmi istatistiklerine göre kuruluşundan bugüne 28 milyonun üstünde kişiye dalgıçlık sertifikası verilmiştir (Profesyonel Dalış Eğitmenleri Birliği, 2021). Ayrıca her yıl 1 milyonun üstünde yeni dalgıç sertifikalandırılmaktadır. PADI kendi geliştirdiği eğitim müfredatına göre sertifikalandırma yapmaktadır.

PADI'nin dünya genelinde 186 ülke ve bölgede 128.000 profesyonel üyesi, 6.600 PADI logolu dalış merkezi bulunmaktadır. Türkiye'de de temsilciliğini yapan dalış merkezleri vardır.

Resmi internet sitesi: www.padi.com

d. Scuba Schools International - SSI (Uluslararası Tüplü Dalış Okulları)

Merkez: ABD

1970 yılında ABD'de kurulmuş bir şirkettir. Dalış eğitimleri, sertifikasyon hizmetleri ve eğitim müfredatı sunmaktadır.

Dünya genelinde 110 ülkede 2800 farklı lokasyonda ve 30 hizmet merkeziyle faaliyetlerini yürütmektedir. Türkiye’de temsilcisi olan dalış merkezleri bulunmaktadır.

Resmi internet sitesi: www.divessi.com

e. International Association of Nitrox and Technical Divers – IANTD (Uluslararası Nitrox ve Teknik Dalgıçlar Birliği)

Merkez: ABD

1985 yılında kurulmuş olan STK statüsündeki kuruluş eğitim ve sertifikasyon faaliyetleri yürütmektedir. Rekreatif ve teknik dalışlar konusunda öne çıkmaktadır. WRSTC’nin Birleşik Devletler Konseyine bağlıdır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde 1 adet dalış merkezi bulunmaktadır.

Resmi internet sitesi: www.iantd.com

f. Association Internationale pour le Développement de l'Apnée – AIDA (Uluslararası Apne Gelişim Birliği)

Merkez: İsviçre

1992 yılında kurulmuştur. Serbest dalışta uluslararası alanda rekor kayıtlarını tutmak, kuralları ve standartları belirlemek için kurulmuş bağımsız bir spor federasyonudur.

Resmi internet sitesi: www.aidainternational.org

g. Global Underwater Explorers – GUE (Küresel Sualtı Kaşifleri)

Merkez: ABD

STK statüsünde olup kâr amacı gütmeyen bir organizasyon olarak faaliyet göstermektedir. Rekreatif ve teknik dalışlar konusunda çalışmaktadır.

Resmi internet sitesi: www.gue.com

h. World Organisation of Scuba Diving - WOSD

Merkez: Hollanda

2005 yılında dalış eğitiminde yenilikçi yöntemler geliştirmek ve uygulamak amacıyla kurulan yeni bir yapıdır.

Resmi internet sitesi: www.wosd.com

i. International Association for Handicapped Divers – IAHD (Uluslararası Engelliler Dalış Birliği)

Merkez: Hollanda

1993 yılında kurulan ve dalış faaliyetlerine engelli bireylerin de erişebilmesini hedefleyen kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Avrupa Sualtı Federasyonu’na üye olup çatı kuruluşu olan WOSD altında faaliyet gösterir.

Dünya genelinde 7 ülkede temsilciliğini yapan 17 adet dalış ve eğitim merkezi ile çalışmalarını yürütmektedir. Türkiye’de de 1 dalış merkezi, 1 adet de eğitim merkezi vardır.

Resmi internet sitesi: www.iahd.org

Dalış Bölgeleri

Dünya genelinde dalış noktaları konum itibarıyla okyanuslarda, açık denizlerde ve iç sularda olmasının haricinde bulunduğu iklim, tarihi güzergahların geçiş noktasında olma gibi faktörlere göre tercih edilmekte ve değişen bir popülerlikte olmaktadır. Bununla birlikte yerküre üzerindeki tüm su alanları potansiyel birer dalış noktasıdır. Bugün popüler olmayan bir nokta, yaşanan bir keşifle veya yapay resif gibi sonradan yapılan müdahalelerle ilgi gören bir dalış lokasyonuna dönüşebilmektedir. Dünya genelinde öne çıkan dalış lokasyonları ve bu lokasyonların bulunduğu bölgeleri aşağıda sıralanmıştır (Halls & Krestovnikoff, 2011):

a. Avrupa

Avrupa kıtasının tamamı her ne kadar dalgıçların öncelikli olarak tercih ettiği bölge olmasa da aslında bir dalış bölgesi olarak önemli fırsatlar sunmaktadır. Dalış okullarının yaygınlıkla bulunduğu bir kıtadır. Tatil bölgeleri iyi bir altyapıya sahiptir. Halihazırda çok sayıda seyahat rotasının kapsamına girmektedir. Ayrıca tarihten bugüne birçok medeniyetin ve ticaret yollarının kesişim noktası olduğu için hem arkeoloji alanındaki araştırmacıların hem de eğlence amaçlı dalışların yapılabileceği çok sayıda noktaya sahiptir. Bölgenin her yerinde yer alan sayısız gemi, savaş gemileri, balıkçı tekneleri ve tüccar filolarının batıkları batık dalışları için sayısız imkân sunmaktadır.

Tablo 2: Avrupa'daki Dalış Merkezleri

Dalış Noktası	Özellikleri	Ekosistem	Dalış Mevsimi
Zenobia Batığı	1980 yılında İsveç feribotu Zenobia'nın batmasıyla ortaya çıkmıştır. Kolay ulaşılabilmesi sayesinde batık, her seviyede dalgıcın ilgisini çekmiş ve Avrupa'nın en gözde dalış yerlerinden biri olmuştur.	Subtropikal	Tüm yıl
Medas Adaları	İspanya'nın kuzeydoğu sahillerinden 1,6 km uzaklıkta yer alan adalar yoğun şekilde kolonileşmiş resifler ve mercan oluşumlarına dalma imkânı sunar.	Subtropikal	Eylül - Mart
Sardunya	Akdeniz'in ortasında yer alan Sardunya adası mağara ve oyuk dalışları, batık dalışı ve aynı zamanda Kızıldeniz'den gelen hayvanlar nedeniyle dalgıçların ilgisini çekmektedir. 3 km'yi bulan Nereo Mağarası buradadır. Bu bölgenin en ünlü batığı da 20 metre derinlikte yer alan ve 1983 yılında batmış olan 4.400 tonluk yük gemisi Angelica'dır.	Subtropikal	Tüm yıl
Ustika Adası	Akdeniz'in en önemli dalış noktalarından biridir. 1950 yılına kadar sürgün yeri olarak kullanıldığı için el değmemiş ekosistemi, volkanik özellikte yapısı ile önemli oluşumların ortaya çıktığı bir noktadır. İtalya Sualtı Bilimleri ve Teknik Akademisi'nin de merkezidir.	Subtropikal	Tüm yıl
Hebride Adaları	Topoğrafyası, haliçlerdeki dik yamaçları, resifleri ve adaları birbirine bağlayan kanalları vardır. Önemli dalış noktaları Skye, Mull'un resifleri ve batıkları, Oban ve Summer Adası ve 1991 yılında batan Fairweather V balıkçı teknesidir.	Ilıman	Tüm yıl

Scapa Akıntısı	Avrupa'da en ünlü batık dalış noktalarından biridir. 3 savaş gemisi, 4 kruvazör ve 5 hücumbot burada denizin dibinde yatmaktadır.	Ilıman	Eylül - Mart
Scilly Adaları	Gulf Akıntısının uç kısmında yer alan küçük adalar kümesidir. Zengin bir deniz yaşamı, canlı resifler ve çok sayıda batık bulunur.	Ilıman	Yıl boyu
Skellig Adaları	Gulf akıntısının doğu ucundan Atlantik'e doğru uzanan ve aralarında 1,6 km mesafe bulunan iki kayadan oluşur. Deniz yaşamı açısından çok zengindir.	Ilıman	Eylül - Nisan
Lundy Adası	Bristol Kanalı akıntısının ortasında yer alan ve zengin deniz yaşamı ve resiflere ev sahipliği yapan bir bölgedir. Burada fil köpekbalığı görülebilir. İngiliz savaş gemisi Montague burada 5-15 metre derinlikte yüklü olarak yatmaktadır.	Ilıman	Eylül - Nisan
Norveç Fiyortları	Fiyortlarda dalmak için soğuk su dalış deneyimi ve uygun ekipman gerektirir. Buradaki en ünlü dalış noktası Ryfylke'dir. Sarp kayalıklar ve güçlü akıntılar nedeniyle deneyim ve planlama önemlidir.	Ilıman	Kışları zorlu olmakla birlikte tüm yıl
İzlanda	Orta Atlantik'te volkanik faaliyetler sonucunda ortaya çıkmış bir adadır. Volkanik aktivitenin halen devam ettiği adada dünyanın başka hiçbir yerinde olmayan iki dalış deneyimi yapılabilmektedir. Bunlar Strytan hidrotermal bacası ve Thingvellir Ulusal Parkı'ndaki çukurdur.	Ilıman	Eylül - Haziran
Beyaz Deniz	Rusya'da yer alan bölgede buz dalışı yapılabilmektedir. Nadir organizmaların görülebilmesi mümkündür.	Kutup	Mart

b. Afrika ve Ortadoğu

Afrika köpekbalıklarını görmek ve kilometrelerce uzanan el değmemiş resifleri keşfetmek için dalgıçların eskiden beri uğrak noktası olmuş çok sayıda bölgeyi barındırır. Ortadoğu coğrafyasının da dalış açısından vazgeçilmez noktası Kızıldeniz'dir.

Tablo 3: Afrika ve Ortadoğu'daki Dalış Merkezleri

Dalış Noktası	Özellikleri	Ekosistem	Dalış Mevsimi
Gansbaai	Köpekbalığı (büyük beyaz) ve kürklü fokların merkezidir. Dyer Adası'ndan kafesle büyük beyaz dalışı yapılır. Bazı güvenli noktalarda da foklarla kafessiz dalış yapılmaktadır.	Ilıman	Yıl boyu
Aliwal Sığılığı	Dünyadaki en macera odaklı dalış noktalarından biridir. Kum kaplı köpekbalıkları, Zambezi köpekbalıkları, saldalye göçü ve göçebe balinaları gözlemlemek mümkündür.	Subtropikal	Ekim - Nisan

Sodwana Körfezi	Mercan resifleri, 1.000'den fazla balık türü ve balina, köpekbalığı, burun balığı, manta vatozu gibi hayvanları gözlemlemek mümkündür.	Tropikal resif	Yıl boyu
Protea Banks	Güney Afrika dalış toplulukları arasında popüler olan bölge resif, sundurmalar, mağaralara sahiptir. Köpekbalığı karşılaşmaları mümkündür.	Subtropikal	Ekim - Nisan
Mozambik	Çok zengin bir deniz yaşamı sunan kıyı şeridi ülkedeki dalış sektörünün uluslararası standartlara eriştirilmesi ile popülerlik kazanmıştır.	Subtropikal	Eylül - Mart
Seyşeller	Toplam 115 adadan oluşan Seyşeller takımadalarında büyük duvarlar, güçlü akıntılar vardır. Resif dalışları ve sürüklenme dalışı yapılabilmektedir.	Tropikal	Ekim - Mayıs
Mauritius Adaları	Adalar volkanik resiflere ve zengin bir tropikal ekosisteme ev sahipliği yapar. 200 mercan türü ve 450 balık türünü barındırır.	Tropikal	Yıl boyu
Brothers	Kızıldeniz'in kuzeyinde yer alan bu bölgede el değmemiş mercan bahçeleri bulunur. Tekneyle ulaşılan kayalıklardan uçurum atlayışı ile dalış yapılabilmekte ve köpekbalığı da gözlemlenebilmektedir.	Tropikal	Yıl boyu
Dahab	Canyon ve Bells bölgesinde helezoni mercan oluşumlarının örnekleri bulunur. Blue Hole de bu bölgenin çok ünlü bir noktasıdır.	Tropikal	Yıl boyu
Thistlegorm Batığı	Zırhlı bir İngiliz ticaret gemisiyken Almanlar tarafından 1941 yılında batırılmış ve daha sonra 1950'de Jacques Cousteau tarafından keşfedilip belgesele konu edilmesiyle ünlü olmuştur. 15-30 metre derinliğiyle mükemmel bir dalış batığıdır.	Tropikal	Yıl boyu

c. Asya

Kapladığı alan itibarıyla en büyük bölge olan Asya, dalgıçlar için çok seçenek sunmaktadır. Birçok dalgıç ve deniz üzerine çalışan biyolog için Asya kıtasında en önem arz eden bölge Çeşitlilik Üçgeni denilen Hint Pasifiği'ndeki alandır. Burası dünyada mercan ve balık türleri açısından en çok çeşitliliğe sahip alandır. Asya'da dalış faaliyetleri tropik alanlarda yoğunlaşmış olsa da keşfedilmeyi bekleyen çok bölge vardır.

Tablo 4: Asya'daki Dalış Merkezleri

Dalış Noktası	Özellikleri	Ekosistem	Dalış Mevsimi
Maldivler	Çok ziyaret edilen bir dalış bölgesidir. Genelde dış resiflerde ve atollerin arasında sürüklenme dalışı şeklinde yapılır.	Tropikal	Yıl boyu

Similan Adaları	Tayland'da yer alan adalarda çok sayıda resif vardır. En çekici oluşum Elephant's Head Rock'tır.	Tropikal	Ekim - Mayıs
Andaman Adaları	Zarar görmeden korunmuş az sayıdaki dalış bölgelerinden biridir. Ticari avcılık yapılmayan bölgede sarp kayalıklar ve zengin resifler ender büyük deniz hayvanlarına ev sahipliği yapmaktadır.	Tropikal	Kasım - Mayıs
Kuzey Sulawesi	Çeşitliliğin Beşiği olarak isimlendirilen Endonezya'da yer alan bu bölgede 3000'den fazla balık türü yaşadığı tespit edilmiştir.	Tropikal	Yıl boyu
Papua Yeni Gine	II. Dünya Savaşı zamanından kalan çok sayıda batık, henüz hiç dalış yapılmamış resif ve adalarıyla sualtı araştırmacılarının simge lokasyonlarından biridir.	Tropikal	Yıl boyu
Filipinler	Pislik dalışları gibi sıra dışı dalış türlerinin yapıldığı bir bölgedir. Ayrıca Japon batıklarının yer aldığı Corona Bay buradadır.	Tropikal	Nisan – Kasım

d. Avustralasya

Büyük Bariyer Resifi, Dangerous Reef, Neptün Adası, Nangaloo Reef, Poor Knight Island, Rainbow Warrior ve Mikhail Lermontov batıkları ve daha birçok zenginliğe sahip olan ve dalış sektörü açısından büyük öneme ve geçmişe sahip bir coğrafyadır.

Tablo 5: Avustralasya'daki Dalış Merkezleri

Dalış Noktası	Özellikleri	Ekosistem	Dalış Mevsimi
Büyük Bariyer Resifi	Dünyanın doğa harikalarından biridir. 2.000 bağımsız resiften oluşan yapısıyla kendi türünün en uzunudur. Resifte yaklaşık 400'den fazla mercan türünü barındıran 71 mercan adası yer alır. 1.500 civarı balık türü, 4.000 yumuşakça türü ve 23 deniz memelisine ev sahipliği yapar. Bütün alan Dünya Mirası statüsündedir.	Tropikal	Yıl boyu
Mercan Denizi	Uzun tekne yolculuğu ile ulaşılan, Avustralya'nın 160 km doğusundan başlayan ve 98.500 km ² 'lik bir alandır. Sert mercan oluşumlarıyla ünlüdür.	Tropikal	Yıl boyu
Yongala Batığı	1911 yılında bir fırtınada batan Yongala gemisi hem biyolojik çeşitliliği gözlemlemek hem de batık dalışı yapmak isteyenlerin yoğunlukla gittiği bir bölgedir.	Tropikal resif	Yıl boyu
Tazmanya	Esmer su yosunu ormanları ile bilinen bölge Avustralya kıtasının güneyinde yer alan ve dalış meraklıları için alternatif oluşturan bir noktadır.	Ilıman	Haziran – Eylül

Ningaloo Resifi	Eskiden beri dalgıçların yoğun uğrak yeri olan bölge ziyaretçilerine sunduğu mercan resiflerinin yanında balina köpekbalığı ile meşhurdur.	Tropikal	Yıl boyu, Mart-Haziran (balina köpek balığı)
Poor Knight Adaları	Yeni Zelanda'nın kuzey açıklarında yer alan ve zengin deniz yaşamı ile dalgıçların çekim noktası olan bir bölgedir.	Ilıman resif	Yıl boyu
Rainbow Warrior Batığı	20.000 tonluk Rus yolcu gemisi 1986'da bilinmeyen bir nedenle Yeni Zelanda'daki Marlborough Sound bölgesinde batmıştır ve 20-37 metreden yatmaktadır.	Ilıman	Yıl boyu

e. Okyanusya

Dünyanın çeşitlilik açısından en zengin resiflerinin yer aldığı bir bölgedir. Ayrıca dünyadaki atollerin büyük kısmı da Pasifik okyanusundadır. Bunun haricinde II. Dünya Savaşı'nda yoğun çarpışmaların olduğu bir bölgedir.

Tablo 6: Okyanusya'daki Dalış Merkezleri

Dalış Noktası	Özellikleri	Ekosistem	Dalış Mevsimi
Palau	Hem batık dalışı hem mağara dalışı hem de mercan resiflerine dalış yapılabilen bir noktadır. En bilinen bölgesi Blue Corner'dır.	Tropikal	Yıl boyu
Yap	Mata vatozları ile yakın karşılaşma ve sayısız köpekbalığı ile karşılaşma için geline bir dalış bölgesidir.	Tropikal	Yıl boyu
Bikini Atölü	Bikini atölü dünyanın en iyi batık dalışı bölgeleri arasında ilk sırada gelmektedir. Dünyanın en büyük gemi batığı olan Saragota batığı burada yer almaktadır.	Tropikal	Nisan – Eylül
Bora Bora	Coğrafi olarak çok büyük bir lagün, etrafında resifler ve volkanik tepelerden oluşan alan zengin bir sualtı yaşamı sunmaktadır.	Tropikal	Yıl boyu
Başkan Coolidge Batığı	Vanuatu'da bir resifte yatan batık 1942 yılında batmıştır. Geminin gövdesi 72 metre derinlikte olmakla birlikte 15 metrede pruvasına ulaşılmaktadır.	Tropikal	Yıl boyu
Truk Lagünü	En güzel deneyimi sunan batık bölgelerinden biri olarak bilinen Truk Lagünü 1944 yılında bir Amerikan uçağı tarafından batırılan 60 adet Japon gemisinin batığının yer aldığı bir bölgedir.	Tropikal	Yıl boyu
Fiji	15.540 km ² büyüklüğünde bir alana yayılan mercan resifleri ve 1.200'den fazla balık türüyle dalış için popüler bir bölgedir.	Tropikal	Yıl boyu

Tonga	Fiji'nin doğusunda yer alan volkanik adalar zinciridir. Kambur balıyla şnorkel dalışı yapılan bir noktadır.	Tropikal	Temmuz – Ekim
--------------	---	----------	---------------

f. Amerikalar

Kuzeyden güneye uzanan, iklimsel açıdan ciddi farklılıklara sahip iki Amerika kıtası, dalış için sayısız olanak sunmaktadır. Alaska'dan Karayipler'e ve daha güneye kadar bakıldığında çok büyük bir çeşitlilikten bahsedilebilir.

Tablo 7: Amerikalar'daki Dalış Merkezleri

Dalış Noktası	Özellikleri	Ekosistem	Dalış Mevsimi
Florida Keys	Meksika Körfezi'nde yer alan kireçtaşı ve mercan adalarından oluşan bölge ABD'nin en popüler dalış noktalarından biridir.	Tropikal	Yıl boyu
Crystal River	Batı Hint Manatî'leri ile şnorkel dalışı yapılabilen bölgedir.	Tatlı Su	Aralık – Nisan
Little Bahamas Bank	Deniz yaşamı çeşitliliği açısından kısır olsa da Benekli yunusların ziyaret noktası olduğu için yunus karşılaşmaları için dalgıçların gittiği bir noktadır.	Tropikal	Yıl boyu
Bonaire	Kıyı dalışı yapılabilen bir adadır. Resifleri ve yakınında bulunan batıkları ile bilinir. Sığ sulara deniz yaşamını yavaş takip ile gözlemlemek mümkündür.	Tropikal	Yıl boyu
Cayman Adaları	Küba'nın güneyinde yer alan adalarda sığ su dalışları yapılmaktadır. Dikenli vatozları ile ünlüdür.	Tropikal	Yıl boyu
Turks ve Caicos Adaları	Büyük hayvan karşılaşmalarının mümkün olduğu bölgede sığ ve derin dalışa uygun coğrafyasıyla sayısız dalış seçeneği sunmaktadır.	Tropikal	Kasım – Ağustos
Küba	Dalış sektörü yeni yeni gelişmekte olan ülkenin sularında 1.000'in üstünde balık çeşidi yaşadığı tespit edilmiştir. Gençlik Adası en popüler dalış noktalarından biridir. Batık dalışı yapılabilen yerler de vardır.	Tropikal	Yıl boyu
Centone'lar	Meksika'nın iç kesimlerinde yer alan ve doğal labirentler şeklinde olan su dolu mağaralar ve geçitler mağara dalışı açısından eşsiz bir deneyim sunmaktadır. Bu alanlarda rekreasyonel ve araştırma dalışları yapılmaktadır.	Tatlı su mağaraları	Kasım – Mart
Belize Bariyer Resifi	Her seviyedeki dalgıcın dalış yapabilmesine uygun alanları olan ve Orta Amerika'da yer alan bir bölgedir. En önemli noktası 300 metre çapında	Tropikal	Yıl boyu

	çember şeklinde girişe sahip ve 125 metre derinliğe inen Blue Hole sualtı mağarasıdır.		
Fernando de Noronha	Küçük volkanik adalar grubu olan bölge Brezilya'nın batı kıyısında yer alır ve dünyanın en büyük yunus sürülerinden birine ev sahipliği yapar.	Subtropik	Eylül – Mart
Cocos ve Malpelo Adaları	Dünya Miras listesinde yer alan iki ada dünyanın en iyi dalış noktalarından biri olarak görülmektedir. Çok büyük deniz canlıları ile yakın temas gibi dalış olanakları sunar.	Subtropikal	Aralık – Eylül
Roca Partida	Çekiç baş köpekbalığı ve manta vatozu karşılaşmalarıyla benzersiz bir deneyim sunan bölge son dönemde giderek rağbet gören bir dalış noktasıdır.	Subtropikal	Yıl boyu
Hawaii	Derin deniz canlılarının göçmen türlerinin uğrak yeri olan bölge dalgıçlara vahşi yaşam karşılaşmaları imkanı sunmaktadır.	Tropik	Yıl boyu
Catalina Adası	1974'ten beri doğal rezerv alanı olan adada dik kayalı resifler, esmer su yosunu ormanları ve ünlü garibaldi balığı mevcuttur.	Ilıman	Yıl boyu
Outer Banks	5.000'den fazla batığı ile bir gemi mezarlığı olarak bilinen bir bölgedir. Bu batıklar kum kaplı köpekbalığı vb. iri türlerin evidir.	Ilıman	Temmuz – Eylül
Büyük Göller	Dünya üzerindeki en büyük tatlı su havzası olan bölgede çok iyi korunmuş çok sayıda batığa dalmak mümkündür.	Ilıman	Yıl boyu
Vancouver Adası	Emekliye ayrılan savaş gemilerinin yapay resif olarak batırılmasının da katkısıyla önemli bir dalış noktası haline gelmiştir.	Ilıman	Yıl boyu
Galapagos Adaları	Doğu Pasifik'te yer alan adalar çekiç balığı sürüleri gibi bazı büyük deniz hayvanlarının toplanma yeri olması sayesinde dalgıçlar için çok cazip bir dalış bölgesi olmuştur. Galapagos Adaları hem karada hem de sualtındaki renkli yaşamı ile doğa bilimcileri için adeta bir cennettir.	Ilıman	Yıl boyu

Sektör Kapasite Kullanımı ve Beklentiler

Dalış faaliyetleri büyük oranda teknik ekipmana dayalı bir şekilde yürütülür. Bu noktada sektör büyüklüğünü ve sektörün gidişatını anlamada dalış ekipmanı pazarını bir kıyaslama aracı olarak düşünmek doğru olacaktır. Bu açıdan bakıldığında 2018 yılında yayınlanan ve 2018-2025 yıllarını kapsayan "Küresel Dalış Ekipmanı Pazarı – Fırsatlar ve Öngörüler" adlı rapora göre 2017 yılı için 3,7 milyar Dolar olan küresel dalış ekipmanı pazarının 2025 yılı itibarıyla 5,1 milyar Dolarlık bir büyüklüğe erişeceği öngörülmüştür (Prasanna & Das). Buna göre 2018-2025 yılları arası %4,1'lik bir birleşik yıllık büyüme oranı (CAGR- Compounded Annual Growth Rate) tahmini söz konusudur. Benzer dönemi ele alan Küresel Dalış Ekipmanı Pazarı – Büyüme, Trendler ve Öngörüler isimli raporda ise dalış ekipmanı pazarının 2019-2024 yılları arasında %6,41'lik birleşik yıllık büyüme (CAGR) göstermesi beklendiği hesaplanmıştır (Mordor Intelligence). Bununla birlikte, bahsi geçen rapor 2020 yılında COVID-19

salgınının etkisi göz önünde bulundurularak güncellenmiş ve beklenen birleşik yıllık büyüme oranı (CAGR) %2,3 olarak revize edilmiştir (Global Industry Analysts Inc.).

2020 yılında ortaya çıkan ve birçok sektörü ve sosyal yaşamı doğrudan etkileyen COVID-19 salgını dalış sektörünü de olumsuz etkilemiştir. Sektörün kapasite kullanım oranı öngörülürken 2021 – 2022 yıllarında salgın etkisi hesaba katılmış ve devam senelerde normalleşme olacağı öngörülmüştür.

Tablo 8: Kapasite Kullanım Oranı

Yıl	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kapasite Kullanım Oranı	%50	%50	%75	%75	%75	%75	%75	%75	%75	%75

Sektörün Türkiye'deki Durumu

Türkiye'de en bilinen ve en çok ziyaret edilen dalış lokasyonlarını belirlemek üzere konuyla ilgili yayınlanmış 10 farklı blog/dergi yazısındaki listeler karşılaştırılmış ve listelerde en sık yer verilen noktalar aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 9: Türkiye'de Öne Çıkan Dalış Noktaları

Dalış Noktası	Özellikleri	Dalış Mevsimi
Saros Körfezi, Çanakkale	İstanbul'a yakınlığı ve biyolojik çeşitliliği ile öne çıkan bir dalış noktasıdır.	Nisan - Kasım
Çanakkale Savaşı Batıkları	Çanakkale'de I. Dünya Savaşı döneminde batan savaş gemilerinin olduğu bölgedir.	Bahar, yaz ve sonbahar dönemi
Ayvalık, Balıkesir	Resifleri ve mercanları ile büyük bir cazibe merkezidir.	Yıl boyu
Kalkan, Antalya	15 ve 65 metre derinlikte 2 batığa sahip olan bölge deniz yaşamı çeşitliliğine de sahiptir.	Yıl boyu
Bodrum, Muğla	Balık çeşitliliği ve resifleri ile Ege/Akdeniz bölgesinde öne çıkan bir dalış noktasıdır. Delikli Mağaza Koyu dalış noktalarından bir tanesidir.	Yıl boyu
Kaş, Antalya	Kaş açıklarında Meis Adası yakınlarında bir noktada 65 metre derinlikte batık halde duran "Uçan Balık" dalgıçların ilgisini çekmektedir.	Yıl boyu
Fethiye, Muğla	Duvar dalışı yapmak için uygun bir noktadır.	Yıl boyu
Tekirova, Antalya	Yumuşak mercanları görmek için gelinen popüler lokasyonlardan biridir.	Yıl boyu

Türkiye'de dalış faaliyetleri ile ilgili sorumlu kuruluş Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu'dur. Federasyon, 1980 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne bağlı "Sualtı Sporları, Can Kurtarma, Su Kayağı ve Paletli Yüzme Federasyonu" olarak kurulmuş daha sonra 2004 yılında bugünkü adını almıştır. Federasyon uluslararası ölçekte CMAS, ILSE (International Life Saving Europe/Uluslararası Cankurtarma Federasyonu) ve IWWF (International Water Ski & Wakeboard Federation/Uluslararası Su Kayağı Federasyonları)'ye bağlı olarak çalışmaktadır.

Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu'nun görev alanı içerisinde 11 farklı spor branşı bulunmaktadır (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, 2021). Söz konusu branşlar şu şekildedir:

1. Donanımlı Dalış
2. Sualtı Görüntüleme
3. Havuzda Hedef Vurma
4. Sualtı Navigasyon Yarışması
5. Cankurtarma
6. Paletli Yüzme
7. Sualtı Hokeyi
8. Sualtı Ragbisi
9. Serbest Dalış
10. Zıpkınla Balık Avı
11. Su Kayağı

Türkiye'de faaliyet gösteren dalış merkezleri Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu'na bağlı olarak hizmet vermektedir. 2021 yılı Haziran ayı itibariyle ülke genelinde faaliyet gösteren dalış merkezi sayısı 231'dir (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, 2021).

Tablo 10: Türkiye'de İllere Göre Dalış Merkezi Sayıları

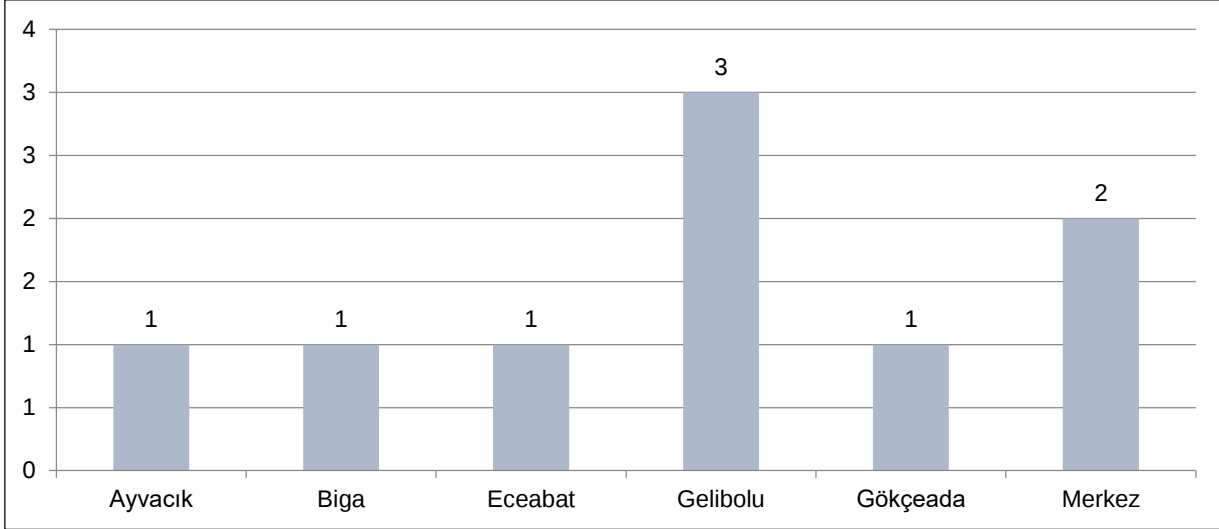
Sıra	İl	Adet	Sıra	İl	Adet
1	Antalya	66	16	Sakarya	2
2	Muğla	46	17	Diyarbakır	1
3	İstanbul	28	18	Isparta	1
4	İzmir	18	19	Konya	1
5	Ankara	12	20	Manisa	1
6	Çanakkale	9	21	Rize	1
7	Balıkesir	6	22	Samsun	1
8	Mersin	6	23	Sinop	1
9	Aydın	5	24	Sivas	1
10	Edirne	5	25	Tekirdağ	1
11	Kocaeli	5	26	Trabzon	1
12	Bursa	3	27	Van	1
13	Eskişehir	3	28	Yalova	1
14	Adana	2	29	Zonguldak	1
15	Hatay	2			

Kaynak: Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, 2021

Tablo 10'da görüldüğü üzere 2021 yılı Haziran ayı itibariyle en çok dalış merkezi olan ilk 5 il Antalya, Muğla, İstanbul, İzmir ve Ankara'dır. Çanakkale 9 dalış merkezi ile bu sıralamada 6. sırada yer almaktadır. Söz konusu döneme ait veriler dikkate alınarak oluşturulan Grafik 1, Çanakkale'de bulunan

dalış merkezlerinin bulundukları ilçelere göre dağılımı hakkında bilgi vermektedir (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, 2021).

Grafik 1: Çanakkale'de Bulunan Dalış Merkezlerinin İlçeler Özelinde Dağılımı

Kaynak: Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, 2021

2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep

Dalış faaliyetlerinin profesyonel amaçlı yapılan türleri arasında asıl pazarı büyüten ve talebi oluşturan kısım rekreasyonel dalış faaliyetleridir. Dalış eğitimi almak isteyen bir kişinin bunun için ayırması gereken süre ortalama 1 haftadır. Dalış yapmadan 24 saat öncesine kadar uçuş yapılmaması sağlık açısından tavsiye edilmektedir. Adayın dalış eğitimi alınan tesise gelmesi ve eğitim boyunca konaklama yapması gerekir. Dolayısıyla dalış faaliyetlerinin bir bölgedeki konaklama süresini doğrudan artırıcı etkisi bulunmaktadır. Söz konusu durum ile birlikte konaklama amacıyla gelen kişiler de dalış etkinliklerine yönlendirilebilmektedir. Dalış faaliyetleri ile konaklama arasındaki bu etkileşim nedeniyle talep analizi yapılırken Çanakkale ilinin turizm potansiyeli göz önünde bulundurulmuş ve elde edilen analiz sonuçlarının yatırıma ilişkin olası yurt içi ve yurt dışı talep hakkında fikir verebileceği değerlendirilmiştir.

Çanakkale'nin iktisadi faaliyet kollarına göre cari fiyatlarla gayrisafi yurtiçi hasıla- değerlerinin sektörel dağılımı incelendiğinde ilk sırada hizmetler sektörünün yer aldığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021). Çanakkale sadece deniz-kum-güneş üçlüsüne dayalı turizm faaliyetlerinin değil, doğal denge ve sürdürülebilirlik prensiplerine dayalı eko-turizm, agro-turizm gibi alternatif turizm faaliyetlerinin de gerçekleştirilmekte olduğu bir ildir. 671 km'lik kıyı uzunluğu ile Çanakkale; dalış, sörf, uçurtma sörfü gibi farklı su sporlarının deneyimlenebilmesi açısından birçok fırsat sunmaktadır.

Çanakkale, Troya Antik Kenti başta olmak üzere birçok arkeolojik değer ve kültürel varlığa ev sahipliği yapmaktadır. Troya Antik Kenti, 1998 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. 2018 yılı sonlarına doğru açılan Troya Müzesi Çanakkale'nin tanıtımına ve dolayısıyla ilin turizmüne önemli katkılar sunmaktadır. Çanakkale ve Gelibolu I. Dünya Savaşı alanları, dünya tarihini etkileyen önemli noktalardan biri olarak kabul edilmiş ve 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne dâhil edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

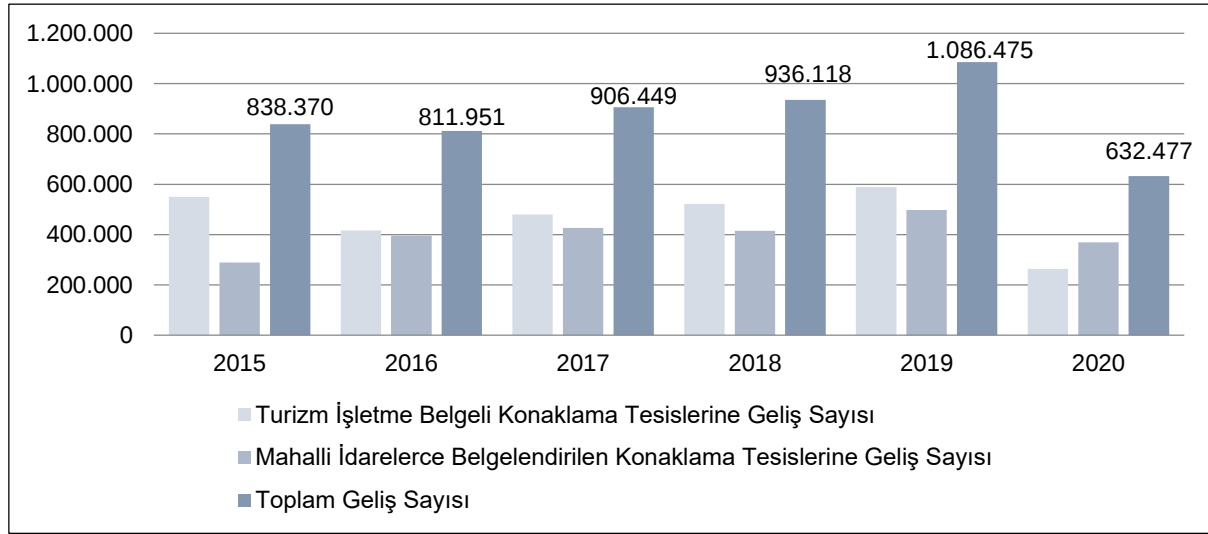
Tarihi, kültürel ve özellikle manevi değerleri ile Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı; Troya Antik Kenti başta olmak üzere birçok arkeolojik değer ve kültürel varlık; Aristoteles'in felsefe okulu ile Assos; sahip olduğu üzüm bağları sayesinde kimliğin önemli unsurlarından biri olan bağcılık ile ön plana çıkan Bozcaada; bozulmamış doğası ve organik ürünlerle harmanlanmış, çok kültürlülüğün ahengine sahip Gökçeada; sahip olduğu flora-faunası ve biyolojik çeşitlilik ile Kaz Dağları; içinde barındırdığı zengin canlı türleri nedeniyle doğal bir akvaryum olarak nitelendirilebilecek Saros Körfezi, Çanakkale'nin önemli turizm değerleri arasında yer almaktadır (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2020).

Sahip olduğu bu değerler ile Çanakkale gerek yerli gerek yabancı birçok ziyaretçiyi ağırlamakta ve ziyaretçi sayısı her geçen yıl artış göstermektedir. Nitekim bu durum konaklama istatistikleri incelendiğinde net bir şekilde görülmektedir. Grafik 2'de belirtildiği üzere 2015-2019 yılları arasında

turizm işletme belgeli konaklama tesislerine ve mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerine gelen ziyaretçi sayısı giderek artış göstermiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı). Ziyaretçi sayısındaki artış, Çanakkale'nin her geçen yıl turizm sektöründen aldığı payın artmakta olduğunu bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Söz konusu durum ile birlikte bilindiği üzere 2019 yılının sonunda ortaya çıkan Covid-19 hızla dünya geneline yayılarak küresel bir salgın haline gelmiş, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Covid-19'un farklı alanlarda önemli değişimlere neden olacağı, bu değişimlerin derece ve boyutunun salgının süresi ve tahribatına göre farklılık göstereceği, salgının henüz tam olarak kestirilemeyen ekonomik boyutunun ise ilerleyen zamanlarda bir takım dönüşümlere neden olacağı düşünülmektedir. Nitekim Grafik 2'de de görüldüğü üzere 2020 yılında ziyaretçi sayısında ciddi bir düşüş yaşanmıştır.

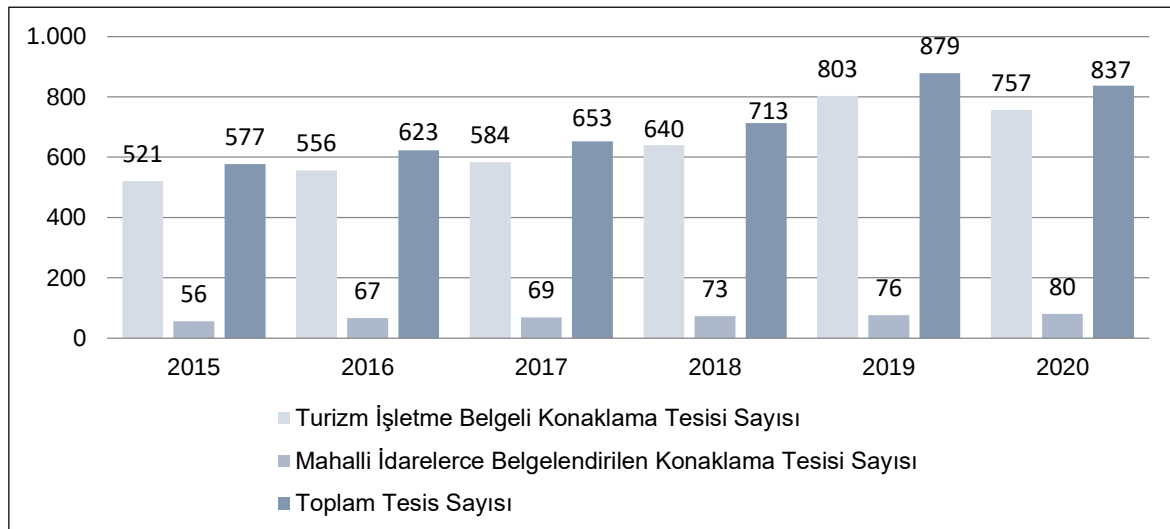
Grafik 2: Çanakkale'de Bulunan Konaklama Tesislerine Geliş Sayısının Yıllar Özelinde Değişimi

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tesis Konaklama İstatistikleri

Çanakkale ilinin her geçen yıl turizm sektöründen aldığı payın artmakta olduğunu bir diğer göstergesi konaklama tesisi sayısındaki değişimdir. Grafik 3'te görüldüğü üzere 2015-2019 yılları arasında gerek turizm işletme belgeli konaklama tesisi gerekse mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesisi sayısında artış yaşanmıştır (Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021). 2020 yılı sonu itibariyle Çanakkale'de bulunan turizm işletme belgeli ve mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerinin (otel, motel, pansiyon) toplam sayısı 837'dir. Tesislerin 80 tanesi turizm işletme belgeli konaklama tesisi, 757 tanesi ise mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesisi kategorisinde yer almaktadır.

Grafik 3: Çanakkale'de Bulunan Konaklama Tesis Sayılarının Yıllar Özelinde Değişimi

Kaynak: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Turizm İstatistikleri

Çanakkale sadece yerel ziyaretçiler tarafından değil aynı zamanda yabancı ziyaretçiler tarafından da tercih edilen bir destinasyondur. 2017, 2018, 2019 ve 2020 yılları haricinde en çok ziyaretçi gelen ülkeler sıralamasında Avustralya, ilk üç ülke içinde yer almaktadır (bkz. Şekil 2). Bu duruma her yıl nisan ayında gerçekleştirilen Anzak Günü Anma Törenlerinin etkisi oldukça yüksektir. Söz konusu durum ile birlikte Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2011-2019 yıllarını kapsayan süre zarfında sıralamada istikrarlı bir yükseliş gösterdiği; 2014-2019 yılları arasında gelen ziyaretçi sayısı açısından ülkeler arası sıralamada 1. sırada yer aldığı görülmektedir. Bu duruma turistlerin sahip olduğu özel bir ilginin ötesinde, Çanakkale'nin ülke genelinde düzenlenen turların geçiş güzergâhı üzerinde olmasının sebep olduğu düşünülmektedir. 2011-2020 yılları arasında Çanakkale'ye gelen ve işletme belgeli tesislerde konaklayan ziyaretçilerin ülkeler özelinde dağılımı Şekil 2'de gösterilmektedir (Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Şekil 2: Gelen Ziyaretçi Sayısı Açısından Ülkeler Arası Sıralama

Ülkeler Arası Sıralama										
Yıllar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2020										
2019										
2018										
2017										
2016										
2015										
2014										
2013										
2012										
2011										

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi dalış faaliyetlerinin bir bölgedeki konaklama süresini doğrudan artırıcı etkisi bulunmaktadır. Benzer şekilde bir destinasyonun sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal değerlerin de dalış faaliyetleri üzerinde tamamlayıcı etkisi söz konusudur. Bu noktada Çanakkale'nin yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından tercih edilen bir destinasyon olması; dalış faaliyeti ile entegre edilebilecek tarihi, kültürel ve doğal değerlerin varlığı; Çanakkale özelinde ziyaretçi ve konaklama tesisi sayısındaki değişimin artış eğiliminde olması gibi unsurların yatırım açısından yurtiçi ve yurtdışı talebi destekler nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini

Türkiye'nin dalış sektöründe yer alması muhtemel yaş aralığı olan 15-65 yaş arası nüfusunun toplam nüfusa oranına bakıldığında görece oransal bir büyüklük olduğu görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu). Bu durum dalış sektörünün hitap ettiği yaş aralığı açısından önemli bir potansiyelin varlığını ortaya koymaktadır.

Tablo 11: Türkiye Nüfusunun Yaşlara Göre Dağılımı

Yıl	15-65 Yaş Nüfus	Toplam Nüfus	Oran (%)
2020	56.592.570	83.614.362	67,68
2019	56.391.925	83.154.997	67,82
2018	55.633.349	82.003.882	67,84
2017	54.881.652	80.810.525	67,91
2016	54.237.586	79.814.871	67,95

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri

Talep tahmini açısından bakılabilecek en net gösterge dünya genelinde dalgıcılık sertifikası sahibi olan ve yeni sertifika alan kişi sayıdır. Maalesef bu konuda kamuoyuna açık veri sağlayıcısı bulunmamaktadır. İlgili kuruluşlar iç verisini dışarıya kısmen açmaktadır. Örneklem teşkil etmesi amacıyla PADI tarafından paylaşılan veri dikkate alınarak talep tahmini yapılacaktır.

PADI'nin "2021 Dünya Geneli Kurumsal İstatistikleri, 2015-2020 Verisi" dokümanına göre 2020 yılı sonu itibarıyla PADI tarafından belgelendirilmiş 28 milyon kişinin üzerinde dalgıç bulunmaktadır (Profesyonel Dalış Eğitmenleri Birliği, 2021). Her sene 1 milyonun üzerinde yeni aday, dalgıç sertifikası almaktadır. Söz konusu dokümana göre son 5 yıl içinde dünya genelinde PADI eğitimlerinden faydalanan ve sertifika alan kişilerin yaş dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 12: PADI Eğitimlerinden Faydalanan ve Sertifika Alan Kişilerin Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	2016	2017	2018	2019	2020
10-19	%4,1	%5,7	%7,6	%9,3	%10,7
20-29	%25,1	%27	%28,7	%30,8	%32,2
30-39	%38	%37	%35,3	%33,2	%30,8
40-49	%17,4	%16,1	%15,2	%14,4	%14,8
50-59	%10,6	%9,9	%9,5	%9	%8,7
60 ve üstü	%4,8	%4,2	%3,8	%3,4	%2,9

Kaynak: PADI, 2021 Dünya Geneli Kurumsal İstatistikleri

Yaş dağılımına bakıldığında dalış faaliyetlerine ilgi duyan kitlenin her geçen yıl gençleşmekte olduğu görülmektedir. 2016 yılında %4,1 olan 10-19 yaş aralığında dalış sertifikası alan kişi sayısı 2020 yılına gelindiğinde %10,7 olmuştur. Benzer şekilde 20-29 yaş aralığındaki oran 2016 yılında %25,1 ilen 2020 yılına gelindiğinde %32,2 olarak gerçekleşmiştir.

2.6. Girdi Piyasası

Bilindiği üzere dalış sektörü büyük oranda malzeme ve ekipmana dayalı bir sektördür. "22.19.03" faaliyet koduna (kauçuktan giyim eşyası ve giysi aksesuarlarının imalatı) sahip firmaların ürün grupları incelendiğinde, bu koda sahip firmalardan bazılarının dalış elbisesi ve dalış malzemesi imalatı alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ticaret odalarına ait internet sitelerinde üye bilgilerinin yer aldığı arayüzler, NACE kodu aracılığıyla firma sorgulaması yapılmasını mümkün kılan bölümlerdir. Örneğin İstanbul Ticaret Odası'nın internet sitesinde "22.19.03" faaliyet kodu ile yapılan sorgulama sonucunda oda üyesi firmalardan hangilerinin dalış ekipmanı ve dalış malzemesi üretebileceği konusunda fikir sahibi olunabilmektedir. Bu sorgulama yöntemi ve ayrıca Çanakkale'de faaliyet gösteren oda yetkilileri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda Çanakkale'de bu alanda faaliyet gösteren herhangi bir firma olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Daha önce de belirtilmiş olduğu üzere İstanbul, imalatçı firmalara erişim açısından fırsatlar sunmaktadır.

Yurtdışında faaliyet gösteren bilindik markaların Türkiye pazarına girmesini sağlayan distribütörler, tedarik zincirinin bir diğer önemli halkasıdır. Dalış malzemeleri açısından TUSA (<http://www.tusa.com>), Cressi (<http://www.cressi.it>), Atomic (<http://www.atomicaquatics.com>), Zeagle (<http://www.zeagle.com>), Hollis (<http://www.hollis.com>), Oceanic (<http://www.oceanicworldwide.com>) ve Sopras (<http://www.soprasub.com>) gibi üreticilerin ürünlerine distribütörler aracılığıyla ulaşılması mümkündür. Dalış elbiseleri açısından Waterproof (<http://www.waterproof.eu>) ve BARE (<http://www.baresports.com>); teknik dalış malzemeleri açısından Tecline (<http://www.tecline.com.pl>); kompresör açısından L&W Compressors (<http://www.lw-compressors.com>); polietilen bot açısından WHALY (<http://www.whaly.com>) gibi markaların ürünleri de distribütörler aracılığıyla ulaşılabilen ürünlerdir. Görüldüğü üzere dalış ekipmanı ve dalış malzemeleri büyük ölçüde ithalata bağlı ürünlerdir ve bu durum nedeniyle fiyatlandırma döviz kurlarına göre yapılmaktadır. Dövizde meydana gelen değişiklikler girdi maliyetleri üzerinde oldukça etkili olabilmektedir. Raporun ilerleyen sayfalarında yer alan "Makine ve

Teçhizat Gideri” tablosunda yatırım için ihtiyaç duyulan ekipman/malzeme türleri ve bunlara ilişkin yaklaşık maliyetler hakkında bilgilere yer verilmiştir (bkz. Tablo 19).

2.7. Pazar ve Satış Analizi

2019 yılında Çanakkale ve Balıkesir illerini kapsayan TR22 Düzey 2 Bölgesi’nin sualtı potansiyelini değerlendirmek ve ayrıca Bölgenin kısa ve uzun vadeli hedeflerini belirlemek amacıyla bir sualtı çalıştay düzenlenmiştir. Güney Marmara Kalkınma Ajansı’nın koordinasyonunda, ilgili paydaşların katkılarıyla düzenlenen çalıştayda Bölgenin avantaj ve dezavantajları katılımcılardan gelen görüş ve öneriler çerçevesinde analiz edilmiştir. Söz konusu çalıştayın sonuç raporunda (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2019) TR22 Bölgesi için vurgulanan avantajlardan bazıları şu şekildedir:

- Bölgenin zengin denizel biyolojik çeşitlilik içermesi, göçmen balıkların bulunması,
- Boğaz ekolojisi ve akıntı sistemi avantajı,
- Nüfus yoğunluğu olan bölgelerden ve metropollerden ulaşılabilirliğin kolay olması ve havayolu ile ulaşım imkânı,
- Dalış noktalarına kıyından ulaşımın kolay olması,
- Doğu Akdeniz’in yumuşak mercan kolonilerinin en yoğun olduğu bölge olması,
- Su altında yer alan tarihi ve kültürel zenginlik,
- Diğer alternatif turizm türleriyle birleştirilebilirlik,
- Dalış noktalarına yakın, yeterli sayıda konaklama olanağının bulunması,
- Bölgede bulunan üniversitelerde sualtı, denizcilik bilimleri, sualtı teknolojileri gibi bölümlerin bulunması,
- Uzun sahil şeridi olanakları ile amatör dalışçılara yönelik farklı alternatiflerin olması,
- Su altı milli parklarının olması.

Raporda Bölgenin zayıf yönleri arasında ele alınan hususlardan bazıları ise şu şekildedir:

- Bölgede modern ve teknik dalış ekipmanlarının ve ayrıca zenginleştirilmiş gaz ile yapılan dalışların az olması,
- Dalış okulu ve dalış teknelerinin yetersizliği, dalış yapan kulüplerin sayısının az olması

Bölge açısından vurgulanan fırsatlar arasında ise toplumun kitle turizminden uzaklaşıyor olması ve niş alanlara yönelimin artması, yeni otoyolun tamamlanması ile dalış noktalarına ulaşım imkânının kolaylaşması gibi hususlara değinilmiştir.

TR22 Bölgesi illerinden bir tanesi olan Çanakkale, yıl boyu ağırladığı ziyaretçi sayısı ile Türkiye’nin turizm sektörü açısından öne çıkan illeri arasında yer almakta ve farklı turizm türlerinde yatırım yapmayı planlayan girişimcilere çeşitli fırsatlar sunmaktadır.

Çanakkale, dalış turizmi açısından sahip olduğu uzun sahil şeridi, tarihi batıkları ve zengin su altı yaşamı ile tercih edilen bir destinasyon olma potansiyeline sahiptir (Eren, Erhan.; Yıldırım, Hacı M.; Adak, Baris, 2020). Gerek Birinci Dünya Savaşı’nın önemli cephelerinden biri olması gerekse antik dönemlerden itibaren önemli bir geçiş güzergahı olarak kullanılması nedeniyle Çanakkale Boğazı ve çevresinde kültürel ve tarihi değerlere sahip birçok batık bulunmaktadır. Zengin su altı faunası ile Saros, keşfedilmeye hazır pek çok dalış noktasına sahip Gökçeada ve Bozcaada kıyıları da söz konusu potansiyelin önemli unsurları arasında yer almaktadır.

Son yıllarda Çanakkale’de su altı kültür mirasının turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Halihazırda Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı tarafından Çanakkale Muharebeleri esnasında batmış olan batıkların tespitine ve belgelenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Söz konusu çalışmalardan bir tanesi Güney Marmara Kalkınma Ajansı’nın “Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı” kapsamında desteklenmeye hak kazanan “H.M.S. Majestic Batığının Dalış Turizmine Açılması” projesidir. Proje kapsamında I. Dünya Savaşı’ndan kalma mühimmatın tehlikeden arındırılarak uygun yöntemlerle yerinde sergilenmesi sağlanıp Çanakkale Muharebelerinin sembol gemilerinden olan H.M.S. Majestic Batığının dalış turizmine açılması hedeflenmiştir. Alan Başkanlığı’nın üst ölçekli projesi olan I. Dünya Savaşı temalı Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı Projesi’nin (Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, 2021) dalış turizmi açısından Çanakkale’ye olan ilginin artmasına önemli katkılar sunacağı öngörülmektedir.

Avrupa, dalış turizmi açısından önemli pazarlardan bir tanesidir. Özellikle Almanya, İngiltere ve Fransa turist gönderme bakımından bu pazarın öne çıkan ülkeleri arasındadır (Eren, Yıldırım, & Adak, 2020). İngiltere metal batıklar özelinde önemli çalışmalar (örneğin Thistlegorm Projesi) yürüten bir ülkedir ve bilindiği üzere Çanakkale Cephesi'ndeki muharebeler esnasında İngiliz Deniz Kuvvetleri Çanakkale Boğazı'nı zorlamış, yoğun deniz taarruzuna rağmen bir ilerleme sağlayamamış ve önemli kayıplar (Irresistible, Majestic, Ocean) vermiştir. Anzak (Australian New Zealand Army Corps; ANZAC) ismiyle anılan Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu açısından da muharebeler ağır kayıplar ile sonuçlanmıştır. Her yıl Nisan ayında Çanakkale'de gerçekleştirilen Anzak Günü Anma Törenlerine Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelen çok sayıda ziyaretçi katılım sağlamaktadır. Geçmiş ile olan bağları nedeniyle bu ülkelerin batıklar özelinde gerçekleştirilecek dalış faaliyetleri açısından hedef ülkeler olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Yatırım açısından bir diğer hedef ülkenin Almanya olabileceği öngörülmektedir. Dalış turizmi konusunda yürütülmüş çalışmalar incelendiğinde; Almanya'dan gelen ziyaretçilerin ülkemizin farklı bölgelerinde bulunan dalış sahalarını tercih ettiği görülmektedir. Örneğin su altı dalış turizminin kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüş bir çalışmada; dalış amacıyla Kaş ilçesine gelen turistlerin genellikle Almanya, İngiltere, Hollanda ve Belçika'dan gelen turistler olduğu belirtilmiştir (Yarmacı, Keleş, & Ergil, Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği, 2017). Çanakkale ve Balıkesir illerini kapsayan TR22 Düzey 2 Bölgesi'nin önemli dalış noktalarından biri olan Ayvalık ilçesinin ele alındığı görgül bir araştırmada ise başta Alman turistlerin dalış eğitimi almak ve sualtı güzelliklerini görmek amacıyla Ayvalık'a geldiği aktarılmıştır (Dinç, 2021). Söz konusu durum ile birlikte Almanya, dünyanın en prestijli fuarlarından biri olarak görülen Boot Düsseldorf Fuarı'na ev sahipliği yapmaktadır. Tanıtım, iş potansiyelini artırma ve yaz sezonu için rezervasyon alma gibi fırsatlar sunan fuar, Almanya'nın Düsseldorf kentinde gerçekleştirilmektedir. Özellikle yabancı acenteler ile işbirliği geliştirilmesi noktasında bu tür etkinliklerden yararlanılabileceği düşünülmektedir.

Ön fizibilite raporuna yönelik hazırlık çalışmaları kapsamında yerel paydaşlar ile gerçekleştirilen görüşmelerde dalış faaliyetleri açısından Çanakkale'yi tercih eden kitlenin ağırlıklı olarak Çanakkaleli kişiler ve sonrasında diğer illerden gelen dalıcılar olduğu bilgisi aktarılmıştır. Bu noktada yatırımın sürdürülebilirliği açısından mümkün olduğunca Ankara, İstanbul gibi illerde bulunan dalış merkezleri ve sualtı spor kulüpleri ile irtibata geçilmesinin faydalı olacağı; özellikle uluslararası düzeyde girişimlerde bulunularak yabancı dalıcıların Çanakkale'ye çekilmesi gerekeceği ve daha önce de belirtilmiş olduğu üzere Boot Düsseldorf Fuarı'nın bir fırsat olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Söz konusu fuara katılım konusunda İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası ile irtibata geçilebileceği unutulmamalıdır. Nitekim ön fizibilite raporuna yönelik hazırlık çalışmaları kapsamında oda yetkilileri ile görüşülmüş; 22-30 Ocak 2022 tarihlerinde gerçekleştirilecek Fuar için yer rezervasyonunun yaptırılmış olduğu ve oda üyelerinin faydalanması amacıyla su sporları ve dalış ile ilgili hollerde yerlerin ayrılmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Ülkemizin önemli dalış merkezlerinden bir tanesi olan Kaş ilçesi özelinde yürütülmüş bir çalışmada; işletme başına bildirilen 2.000 ila 3.000 arasında değişen müşteri sayısına istinaden bir yıl boyunca ilçede dalış yapan kişi sayısının 50.000 ila 70.000 arasında olduğu belirtilmiştir (Yarmacı, Keleş, & Ergil, Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği, 2017). Yaz dönemi olan altı aylık süre içerisinde sabah ve öğleden sonra olmak üzere günde iki kez dalış gerçekleştirildiği, söz konusu çalışmada aktarılan diğer bilgiler arasındadır. Yerel paydaşlar ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda Çanakkale'de dalış faaliyetlerinin haziran, temmuz ve ağustos aylarında yoğun bir şekilde gerçekleştirilebileceği bilgisine ulaşılmıştır. Görüşmelerde hava sıcaklıklarındaki değişim nedeniyle eylül ve ekim aylarında da kısmen dalış faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği aktarılmıştır. Gerek yaz sezonunun kısa olması gerekse şuan için bilinirlik düzeyinin düşük olması nedeniyle; Çanakkale'de kurulacak bir dalış merkezinin yıllık satış hedefinin Kaş ilçesinde faaliyet gösteren bir dalış merkezinin yıllık satış miktarına nazaran düşük tutulması gerektiği düşünülmektedir. Yapılan internet araştırması sonucunda farklı illerde faaliyet gösteren dalış merkezlerinin/sualtı spor kulüplerinin fiyatlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir (CMAS dalıcı kursu ortalaması 1.750 TL). Nitekim yerel paydaşlardan öğrenilen mevcut fiyat bilgilerinin de ülke genelindeki fiyatlar ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bu nedenle fiyat belirleme noktasında ülke genelindeki ortalama değerin göz önünde bulundurulabileceği düşünülmektedir.

Ön fizibilite raporu için geliştirilen senaryo gereğince dalış merkezi tanıtım, eğitim ve teknik dalış hizmeti sunacaktır. Dalış merkezinin, teorik eğitimlerin verileceği eğitim salonları ve kapalı ortamda eğitim imkânı sunan havuzu ile yerli ve yabancı dalıcılara hizmet sunması planlanmıştır. İlk yıl yerli dalıcılar için yaklaşık 675, yabancı dalıcılar için 60 dalış gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Merkezin ücret politikasının dalış türü ve ziyaretçi profiline göre farklılık göstermesi planlanmıştır; tanıtım dalışı ücretinin 20-50 \$, eğitim dalışı ücretinin 175-400 \$, teknik dalış ücretinin ise 200-500 \$ arasında değişebileceği değerlendirilmiştir. Bilinirlik düzeyinin düşük olması ve pandemi nedeniyle yatırımın ilk yıllarında merkezin %25 - %30'luk bir kapasite ile çalışacağı öngörülmektedir. Pandeminin süresinin tam olarak kestirilememesi nedeniyle ilk 5 yıl kapasite kullanım oranının %30 ile %50 arasında değişen bir değer olabileceği düşünülmektedir.

3. TEKNİK ANALİZ

3.1. Kuruluş Yeri Seçimi

Kuruluş yeri seçiminde göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı düşünülen etkenler aşağıda sıralanmıştır:

- Onaylı su altı parkur alanlarının varlığı ve popüler dalış noktalarına yakınlık,
- Potansiyel arz eden dalış noktalarına yakınlık,
- Konaklama tesislerine yakınlık,
- Bölgede başka dalış merkezi olup olmadığı,
- Basınç odası hizmeti sunulan tesise yakınlık,
- Acil durumlarda hızlı erişilebilecek sağlık tesislerine yakınlık.

Su altında korunması gereken kültür ve tabiat varlığı bulunan bölgelerde, turizm ve sportif amaçlı dalış alanlarının belirlenmesi yönündeki talepler Su Altı Koruma Komisyonları tarafından değerlendirilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Çanakkale merkez ve diğer ilçeler (Gökçeada, Gelibolu, Eceabat, Bozcaada ve Ayvacık) için onaylanmış parkur alanlarına ilişkin listeler incelendiğinde bazı dalış sahalarının farklı ilçelere ait listelerde tekrerr ettiği görülmektedir (Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021). Bu duruma istinaden ilçe bazlı bir sınıflandırma yapılması tercih edilmiş ve dalış sahalarının bulunduğu ilçe referans alınarak Tablo 13 hazırlanmıştır. Tabloda belirtildiği üzere Çanakkale Merkez, Bozcaada, Ayvacık, Gökçeada, Eceabat, Gelibolu ve Ezine ilçeleri su altı parkur alanlarına sahip ilçeler arasında yer almaktadır.

Tablo 13: Su Altı Parkur Alanları

Gökçeada	Eceabat	Bozcaada	Ayvacık	Çanakkale Merkez	Gelibolu	Ezine
Yıldıztaşları	Soğanlıdere	Tavşan Adası	Dut Burnu Doğusu ile Biber Deresinin Batısı Arası	Sarısığlar	Güneyli	Yeniköy
Yelkenkaya	Bebek Kayalıkları	Çayır Mevkii	Hıyarlık Burnu ile Babakale Arası	İntepe Koyu	Despot-Güvercin Kayası-Lömür Limanı	Taşkapı
Peynir Kayalıkları	Suvla Koyu	Akvaryum	Küçükkuşu Yelken Kulübü Önü			
Kefaloz 1	Havuzlar Mevkii	Kalın Burun	Limantaşı Mevkii			
Kefaloz 2	Lundy Mayın Tarama	Baklataşı	Kadırga Koyu			

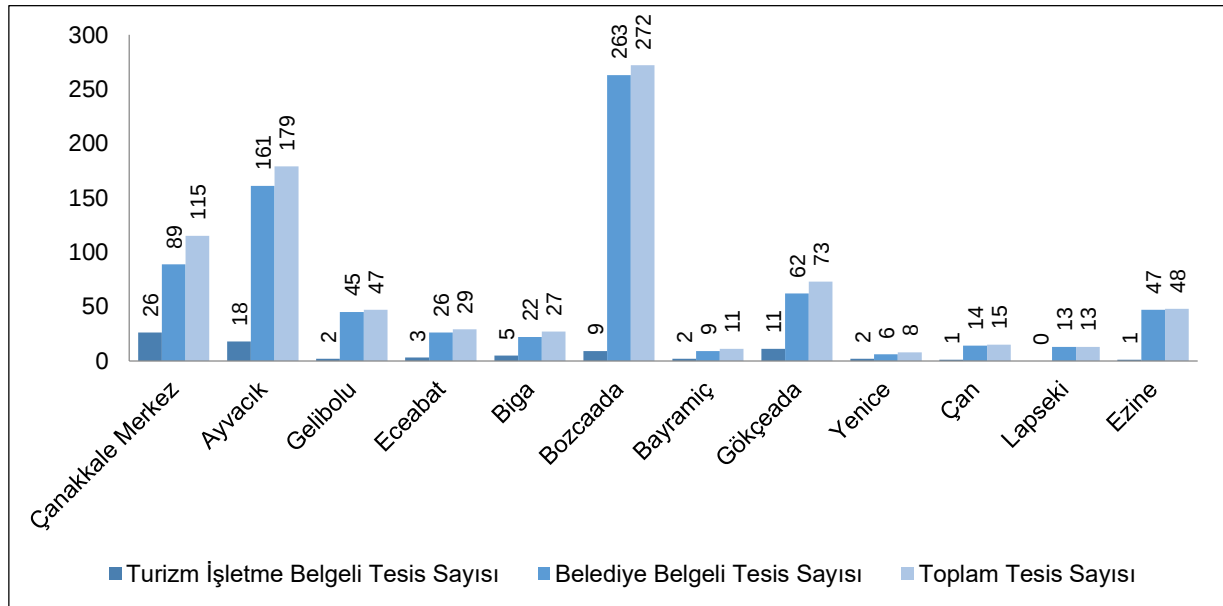
	Gemisi Batığı					
Akyarlar	Louis Destroyeri Gemisi Batığı	Bozcaada Güneyi	Aklıman			
Gizli Liman						
İnceburun						
Şeytan Kayalar						
Pirinç Burnu						

Kaynak: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Su Altı ve Su Üstü Turizmi ve Parkur Alanları

Daha önce belirtilmiş olduğu üzere son yıllarda Çanakkale ilinde su altı kültür mirasının turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı'nın üst ölçekli projesi olan I. Dünya Savaşı temalı Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı'nın dalış noktaları arasında H.M.S Majestic, Massena ve Saghalien Batıkları, Helles Barçları, Maria Delle Vittorie ve Vincenzo Florio Batıkları, Arıburnu Layter, Küçükkemikli Barçları, Arıburnu Barç, Lundy, HMS Louis, SS Milo, HMS Triumph yer alacaktır (Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı). Dalış turizmi açısından hâlihazırda kamusal alanda yürütülen çalışmalar ile birlikte akademik alanda yürütülen çalışmalar da söz konusudur. Örneğin kısa bir süre önce tamamlanan, Çanakkale Boğazı ve çevresinde teknik dalış gerektirmeyen batıklar için rota oluşturulmasının hedeflendiği bir çalışma kapsamında Çanakkale Boğazı ve çevresinde tespit edilmiş batıklar için dört ayrı rotanın önerilmiş olduğu görülmektedir (Türkel & Gökdemir, 2021). Gerek kamusal gerekse akademik alanda yürütülen söz konusu çalışmaların dalış turizmi açısından Çanakkale'nin bir cazibe merkezi haline dönüştürülmesine katkı sunacağı değerlendirilmektedir. Bu noktada kuruluş yeri seçimi açısından batıkların yoğun olduğu bölgelere yakınlık unsurunun bir tercih nedeni olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Konaklama tesislerine yakınlık, yatırım yerinin belirlenmesi noktasında dikkate alınması gereken bir diğer unsur olarak değerlendirilmektedir. Daha önceki bölümlerde belirtilmiş olduğu gibi 2020 yılı sonu itibariyle Çanakkale'de bulunan turizm işletme belgeli ve mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerinin (otel, motel, pansiyon) toplam sayısı 837'dir. Tesislerin 80 tanesi turizm işletme belgeli konaklama tesisi, 757 tanesi ise mahalli idarelerce belgelendirilmiş konaklama tesisi kategorisinde yer almaktadır. Konaklama tesisi sayısı açısından ilçeler arası sıralama göz önünde bulundurulduğunda Bozcaada, Ayvacık ve Çanakkale Merkez'in ilk üç içinde yer aldığı görülmektedir.

Grafik 4: İlçeler özelinde Turizm İşletme Belgeli ve Belediye Belgeli Tesis Sayısı

Kaynak: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Turizm İstatistikleri

2021 yılı Haziran ayı itibariyle dalış merkezlerinin ilçeler özelinde dağılımı incelendiğinde Gelibolu'da 3 tane; Çanakkale Merkez'de 2 tane; Eceabat, Gökçeada, Ayvacık ve Biga ilçelerinde ise 1'er tane dalış merkezi olduğu görülmektedir (bkz. Grafik1). Söz konusu durum ile birlikte dalış merkezi sayısının yıl içinde farklı dönemlerde değişiklik gösterdiği ve anlık doğru bilgiye erişim için Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu'nun internet sayfasından (<https://tssf.gov.tr/>) yararlanılabileceği unutulmamalıdır.

Ayvacık, Bayramiç, Biga, Çan, Ezine, Gelibolu, Gökçeada, Lapseki ve Yenice ilçeleri devlet hastanesi bulunan ilçeler iken Eceabat ilçesinde entegre devlet hastanesi, Bozcaada ilçesinde ise sağlık merkezi bulunmaktadır. Merkez ilçe hem devlet hastanesi hem de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin uygulama ve araştırma hastanesine ev sahipliği yapmaktadır (Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü, 2021). Ülkemizde acil dalış hastalıklarında hizmet veren 22 basınç odasından bir tanesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde bulunmaktadır (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, 2021).

Bir kahramanlık destanının yazıldığı Çanakkale her yıl ulusal ve uluslararası üst düzey temsilciler, yerli ve yabancı konuklar, basın ve yayın organları gibi birçok katılımcının iştiraki ile gerçekleşen 18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferi'nin Yıldönümü Etkinliklerine ev sahipliği yapmaktadır. Anzak Günü Anma Törenleri ise her yıl Nisan ayında Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelen çok sayıda ziyaretçinin katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Söz konusu etkinlikler, Merkez ve Eceabat ilçelerinde gerçekleştirilen etkinliklerdir. Bu durum merkez ilçenin yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından ziyaret edilen bir ilçe olma durumunu da beraberinde getirmektedir. Troya Müzesi, Troya Antik Kenti, Assos Antik Kenti gibi turizm değerlerine erişim kolaylığı; yeme, içme ve konaklama alternatiflerinin varlığı; sağlık hizmetlerine erişim gibi hususlar Merkez ilçenin güçlü yönleri olarak değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda yatırım yeri olarak Merkez ilçenin göz önünde bulundurulabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Dalış merkezinde idari ofisler, teorik eğitimlerin verileceği eğitim salonları, uygulama havuzu, tüp dolum alanı ve ortak kullanım alanlarının olması planlanmaktadır. Bu kapsamda dalış merkezi için yaklaşık 500 m²'lik bir arazi büyüklüğünün yeterli olacağı düşünülmektedir. Raporun Finansal Analiz bölümünde de belirtildiği üzere yatırım yeri maliyetinin 125.000 \$, dalış merkezi bina inşaat giderinin ise 150.000 \$ civarında olacağı öngörülmektedir (bkz. Bölüm 4.1).

3.2. Üretim Teknolojisi

Dalış faaliyeti geçmişten bugüne farklı yöntemlerle (serbest, yüzeyden destekli ve tüplü) gerçekleştirilmiştir. İlk akla gelecek olan serbest dalış yönteminde dalış yapan kişi nefesini tutabildiği ölçüde su altında kalmakta ve dalış amacını (gözlem, avcılık vb.) gerçekleştirmektedir. Zaman açısından bu durum oldukça kısıtlı bir süre anlamına gelmektedir. Yüzeyden destekli dalışta su altına inen kişi nefes almasını sağlayan bir hortum aracılığıyla su altında çok daha uzun süre kalma imkânı bulur. Ancak bu yöntemde yüzeyle hava bağlantısını sağlayan hortum nedeniyle hareket serbestiyeti ve dalış menzili kısıtlı olur. Son olarak tüplü dalış yönteminde ise dalıcı oksijen kaynağını beraberinde taşır ve kaynağı el verdiği ölçüde su altında kalma ve bağımsız olarak hareket etme imkânına erişir. Günümüzde her üç yöntem hem turizm alanında hem de diğer alanlarda kullanılmaya devam etmektedir ancak dalış faaliyetleri açısından en yaygın kullanılan yöntem tüplü dalış yöntemidir.

Tüplü dalış (scuba diving), dalış yapan kişinin su altında nefes almasını sağlayan ve dalıcının beraberinde gezdirdiği özel bir ekipman ile dalma yöntemidir. SCUBA (Self-contained underwater breathing apparatus) kelimesi "bağımsız su altı solunum cihazı" ibaresinin kısaltılmasıyla ortaya çıkmış bir kelimedir. Tüplü dalış için kullanılan SCUBA ekipmanı da farklı türlerde (açık devre, kapalı devre – rebreather, gaz karışımı) olabilmektedir.

Normal şartlarda insan bedeni üstünde hissedilen ve deniz seviyesinden yüksekliğe bağlı olarak değişiklik gösteren bir atmosfer basıncı bulunmaktadır. Bu basıncın deniz seviyesindeki hali 1,01325 bar (1 atm) olarak ifade edilir. Dalış yapan kişi derinlere indikçe üzerinde hissettiği basınç da artmaya başlar (her 10 metre derinlikte 1 bar basınç artışı olur). Bu durum dalıcının nefes alırken ciğerlerine çekeceği havanın aynı ölçüde artan bir basınçla gelmesini gerektirir. Aksi halde su altında normal atmosfer basıncına sahip bir tüpten solunmaya çalışılması durumunda 1 metre derinlikte bile nefesin ciğerlere çekilmesi vücut üzerindeki basınç nedeniyle mümkün değildir. Bu nedenle SCUBA kullanılır.

Dalışta Kullanılan Ekipman ve Teçhizat

Günümüzde bir dalış merkezinde kullanılan/kullanılabilen ekipmanlar çok çeşitlidir. Dalış merkezinden hizmet alanlar, söz konusu ekipmanı kendi getirebildiği gibi merkezden kiralama veya eğitim veya aktivitenin bir parçası olarak geçici süreyle de kullanabilmektedir. Dolayısıyla kurulacak bir dalış merkezinde yaygın olarak kullanılan dalış ekipmanının ihtiyaca cevap verecek adette bulundurulması gerekir. Buna göre bir dalış merkezinde bulundurulması gereken temel ekipman şunlardır:

Dalış Elbisesi: Dalış şartlarına göre çeşitlere ayrılan ve dalış esnasında vücudu sivri nesnelerden ve sürtünmelerden korumak amacıyla giyilen özel giysidir.

Farklı koşullarda ihtiyaç duyulan giysi türü ve kalınlıklarını belirleyen kurallar vardır. Örneğin, su sıcaklığının çoğunlukla 20°C'nin üstünde bulunduğu tropikal bölgelerde 2-3 mm kalınlığındaki ıslak giysiler yeterli olmaktadır. Ancak daha soğuk şartlarda elbise kalınlığı iki katına hatta 10-15 mm'ye kadar artırmak gerekebilir.

Dalış elbisesinin çeşitli türleri (skinsuit, şorti, tam boy ıslak elbise, yarı ıslak elbise ve kuru elbise) vardır. Skinsuit türü genellikle lycra malzemeden veya bazen de 0,5 mm kalınlıkta neopren malzemeden yapılır ve genellikle termal yalıtıma ihtiyaç duyulmayan sıcak ve/veya tropikal sularda kullanıma elverişlidir. Şorti türü genellikle 3 mm neopren malzemeyle üretilen ve skinsuit türüne göre biraz daha yalıtımlı olan ıslak elbisedir. Bu elbisede kollar ve bacaklar açıkta olduğu için sürtünmelere veya denizanası ısırıklarına karşı korunma sağlanmaz. Tam boy ıslak elbise genellikle 2-8 mm arası kalınlıkta neopren malzemeden imal edilir, kollar ve bacaklar dâhil tüm bedeni sıkı bir şekilde kaplar. Bu elbise ten üzerinde ince bir su tabakasını hapseder bu şekilde yalıtım sağlar. Yarı ıslak elbise daha soğuk sularda kullanılmak üzere tasarlanmış olan ancak sıcak sularda da kullanılma uygun bir türdür. Bu elbise de neopren malzemeden ve içerde bir miktar suyu hapsederek yalıtım sağlar ancak boyun, başlık ve el/ayak bileklerindeki daha güçlü sızdırmazlık sayesinde içinde kalan suyun dışarı sızması engellenir ve sıcak kalır. Kaliteli bir yarı ıslak elbise çok farklı ortamlarda dalış yapmayı mümkün kılan ve derin sularda da soğuktan koruma sağlayan bir elbisedir. Son olarak kuru elbise sıkıştırılmış neopren ve membran malzemeden üretilen ve ısı yalıtımı için iç kısımda su yerine hava barındıran elbise türüdür. En ekstrem şartlar da dahil her ortamda dalış yapmayı mümkün kılan bir elbisedir.

Şekil 3: Dalış Elbisesi Türleri

				
Skinsuit	Şorti	Tam Boy Islak Elbise	Yarı Islak Elbise	Kuru Elbise

BCD (Denge Yeleği - Buoyancy Control Device): Su yüzeyinde batmamanızı, su altında da dengede durmanızı sağlayan şişirilebilir yelektir. Ayrıca dalış için gerekli diğer ekipmanlar da bu yeleğe tutturularak taşınır.

Şekil 4: Denge Yeleği

Regülatör: Su altında değişen ortam basıncına göre dalgıcın hava almasını sağlayan ve tercihen yedek bir hava kaynağı (ahtapot) da içeren ayardır.

Şekil 5: Regülatör

Hava Tüpü: Denge yeleğine bağlanarak taşınan ve birinci kademe regülatöre tutturularak kullanılan hava kaynağıdır. Su altında kullanılacak basınçlı havayı içeren tüpler dalış merkezlerinde çok sayıda bulundurulması gereken ekipmanlardır.

Hava tüpleri boyutlarına göre 7, 10, 12 veya 15 litre hacme sahip olabilmektedir. Hava tüplerinin basınçları genellikle 232 bardır. Dalışlarda ağırlıkla 10 veya 12 litrelik tüpler kullanılır. Derin veya uzun menzilli dalışlarda iki tüp kullanılır. Bu durumda yedek hava kaynağı olarak seçilen ikinci tüp olarak daha az yer kaplayan pony tüpler kullanılır.

Hava tüpleri alüminyum veya çelikten yapılabilir. Çelik malzeme daha ağır ve tuzlu suda oksitlenmeye müsait bir malzeme olup, alüminyum ise daha hafif ama dayanıksız bir malzemedir. Alüminyum tüpler dayanıklılık için daha kalın duvarlı yapılmak durumunda olduğu için çelik veya alüminyum seçeneklerinin ağırlık açısından belirgin bir farkı yoktur. Bununla birlikte alüminyum tüpler hasarlara karşı daha dayanıksızdır.

Tüpler çoğunlukla normal basınçlı hava ile doldurulur. Ayrıca Nitrox ve Trimix gibi özel gaz karışımları ile doldurularak teknik dalışlar yapılabilir.

Hava tüpleri yıllık olarak sertifikalı satış yerlerinde görsel kontrolden geçirilmesi, ayrıca belirli aralıklarla (ülkeden ülkeye değişir) hidrostatik testlere tabi tutulması gereken ekipmanlardır. Bunun haricinde tüpler özellikle doluyken direkt güneş ışığına maruz kalacak yerde saklanmamalı ve dik olarak saklanacaksa sabitlenmelidir.

Kemer ve Ağırlık: Batmayı sağlayan ve dalgıcın ağırlığına bağlı olarak artırılıp azaltılan kurşun ağırlıkların bağlı olduğu kemerdur. Modellere göre BCD'ye bağlı veya bağımsız olarak kullanılır.

Dalış Konsolu: Basınç, derinlik ve pusula bilgisini okumaya yarayan analog veya dijital cihazlardır.

Dalış Bilgisayarı: Derinlik ve dalış süresi gibi önemli verileri takip etmenizi sağlayan cihazdır. Vurgun yeme tehlikesine karşı her dalışta dipte geçirilen süreyi ve derinliği izlemek büyük önem taşır. Dalış bilgisayarının kullanıma alınması bu açıdan özellikle profesyonel dalgıçlar için oldukça kolaylaştırıcı ve hayati bir ekipman olmuştur.

Şnorkel: Dalgıcın yüzey seviyesindeyken yüzü su altına dönük haldeyken yüzeyden hava almasını sağlayan ekipmandır.

Maske: Su altında görüş imkânı sağlayan ve göz ve burun bölgesini örten ekipmandır. Dalış için olmazsa olmazdır.

Palet: Dalgıcın su altında hareketini kolaylaştırmak ve daha az eforla daha hızlı ilerlemesini sağlamak amacıyla geliştirilmiş ve ayağa giyilen ekipmandır.

Su Üstü İşaret Şamandırısı: Yüzeyde veya kıyıda bulunan insanlara yerinizi göstermek amacıyla kullanılan, istenirse tüm dalış boyunca veya çıkış sırasında kullanılabilen ekipmandır.

Sualtı Feneri: Su altında aydınlatma özellikle derin dalış ve keşif dalışlarında oldukça önemlidir. Uzun ömürlü suya ve basınca dayanıklı fenerler kullanılır.

Sualtı Bıçağı: Sualtında bazı engellere takılma durumlarında dalgıcın kendini engelden kurtulması için yanında bir bıçak bulundurması işe yaramaktadır. Bu nedenle sualtı bıçakları dalgıçların standart ekipmanlarındandır.

Su Altı Motorları (Diver Propulsion Vehicles - DPV): Su altında hızlı şekilde hareket etmek için kullanılan cihazlardır. Yatay düzlemde güvenle kullanılabilen, ancak aşağı inmek veya yukarı çıkmak için kullanılması (hızlı basınç değişikliği oluşacağı için) çok tehlikelidir. Özellikle su altı mağara dalışları gibi teknik dalışlarda çok kullanışlıdır.

Kompresör: Dalış tüplerinin doldurulması için gerekli olan basınçlı hava ve gaz basma aletidir.

Şişme Bot ve Tekne: Tekne dalışlarının olmazsa olmazı deniz taşıtları yapılacak dalış organizasyonuna göre uygun boyutlarda seçilerek kullanılır. Büyük gruplarda daha büyük boyutlarda tekneler kullanılırken, şişme bot ve küçük tekneler de çokça kullanılmaktadır. Liveaboard dalışları denilen ve dalgıçların kara yerine denizde teknede konakladığı ve sürekli dalışa hazır bir şekilde mobil olduğu türlerde içinde konaklama imkânı bulunan tekneler de kullanılmaktadır.

3.3. İnsan Kaynakları

2020 yılı verilerine göre Çanakkale'nin nüfusu 541.548 olarak gerçekleşmiştir. Nüfusun eğitim kademelerine göre dağılımı Tablo 14 kapsamında detaylandırılmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021).

Tablo 14: Nüfusun Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
Okuma yazma bilmeyen	7.726	7.163	6.725	6.005	5.588
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	22.213	20.916	19.393	17.929	16.914
İlkokul mezunu	141.346	139.860	132.840	128.561	126.073
İlköğretim mezunu	45.635	47.246	48.338	32.951	32.007

Ortaokul veya dengi mezunu	44.908	46.017	50.066	65.975	67.864
Lise veya dengi mezunu	97.580	101.557	107.610	109.532	106.436
Yüksekokul veya fakülte mezunu	66.077	70.087	74.074	77.259	83.218
Yüksek lisans mezunu	4.344	5.777	6.608	7.471	8.122
Doktora mezunu	1.295	1.732	1.834	1.895	2.019
Bilinmeyen	1.531	1.597	1.725	1.858	2.015
Toplam	432.655	441.952	449.213	449.436	450.256

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Eğitim İstatistikleri

2020 yılı verilerine göre yüzdesel dağılım şu şekildedir; okuma yazma bilmeyenler %1,2; okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmeyenler %3,8; ilköğretim mezunları %28; ilköğretim mezunları %7,1; ortaokul ve dengi meslek okulu mezunları %15,1; lise veya dengi okul mezunları %23,6; yüksekokul veya fakülte mezunları %15,8; yüksek lisans mezunları %1,8; doktora mezunları %0,4.

Çalışma çağındaki nüfusun il nüfusuna oranına ilişkin son 5 yıla ait bilgiler Tablo 15; çalışma çağındaki nüfusun yıllar özelinde yaş aralıklarına göre dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 16; genç nüfusun çalışma çağındaki nüfusa oranına ilişkin bilgiler ise Tablo 17 kapsamında belirtilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021)

Tablo 15: Çalışma Çağındaki Nüfusun İl Nüfusuna Oranı

Yıllar	Çalışma Çağındaki Nüfus (15-65 yaş arası)	Toplam Nüfusa Oranı (%)
2016	364.280	70,08
2017	371.433	70,02
2018	376.234	69,58
2019	374.580	69,09
2020	369.671	68,26

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri

Çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfusa göre dağılımı incelendiğinde; 2020 yılında çalışma çağındaki nüfusun il nüfusuna oranının %68,26 olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 15).

Çalışma çağındaki nüfusun yaş aralıklarına göre dağılımı incelendiğinde 2020 yılında çalışma çağındaki nüfusun %8'inin 15-19 yaş; %11'inin 20-24 yaş; %9'unun 25-29 yaş; %10'unun 30-34 yaş; %11'inin 35-39 yaş; %11'inin 40-44 yaş; %10'unun 45-49 yaş; %10'unun 50-54 yaş; %10'unun 55-59 yaş; %9'unun ise 60-64 yaş aralığında olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 16).

Tablo 16: Çalışma Çağındaki Nüfus İstatistikleri

Yaş Aralığı	2016	2017	2018	2019	2020
'15-19	35.499	34.623	34.198	33.475	29.335
'20-24	42.593	46.775	47.046	44.145	41.350
'25-29	34.359	35.118	35.113	34.934	35.042
'30-34	36640	36190	36.120	35.786	35.970
'35-39	39.670	40.216	40.825	40.788	39.888
'40-44	37.073	37.561	38.204	39.210	40.577
'45-49	35.500	36.521	37.305	37.898	38.287
'50-54	36.581	36.769	37.137	36900	36.640
'55-59	34.607	35.640	36.710	37.141	37.653
'60-64	31.758	32.020	33.576	34.303	34.929

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri

Genç nüfusun (15-24 yaş arası) çalışma çağındaki nüfusa göre dağılımı incelendiğinde ise 2020 yılında genç nüfusun çalışma çağındaki nüfusa oranının %19,12 olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 17).

Tablo 17: Yıllar Özelinde Genç Nüfus İstatistikleri

Yıllar	Genç Nüfus (15-24 yaş arası)	Çalışma Çağındaki Nüfus (15-65 yaş arası)	Çalışma Çağındaki Nüfusa Oranı (%)
2016	78.092	364.280	21,44
2017	81.398	371.433	21,91
2018	81.244	376.234	21,59
2019	77.620	374.580	20,72
2020	70.685	369.671	19,12

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri

Turizm Fakültesi, Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Fakültesi, Deniz Teknolojileri Meslek Yüksekokulu gibi bölümler başta olmak üzere Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde öğrenim hayatına devam eden öğrenciler, gençlere ulaşma açısından bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bu bölümlerde okuyan öğrencilerin, meslekleri ile ilgili olması nedeniyle, dalış aktivitelerine ilgili duyabilecekleri öngörülmektedir. Üniversitenin uzman akademik kadrosunun ise ihtiyaç duyulan teknik bilgilere ulaşma noktasında değerli katkılar sunabileceği değerlendirilmektedir.

Ön fizibilite raporu kapsamında yatırım için öngörülen personel yapısı sürekli ve sezon bazlı personel olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Bu kapsamda bir dalış merkezinin sağlayacağı hizmetler açısından ihtiyaç duyulabilecek personel, personel görev tanımları ve sayılarına ilişkin bilgiler Tablo 18'de belirtilmiştir.

Tablo 18: Dalış Merkezi İçin Öngörülen Personel Yapısı

Görev	Görev Tanımı	Görev Türü	Öngörülen Brüt Maaş	Adet
Genel Müdür	Merkezinin idari işleri ve yönetiminden sorumlu	Dolaylı, sürekli	1.500 \$	1
Muhasebeci	Merkezin gelir ve gider ve muhasebe işlerinden sorumlu	Dolaylı, sürekli	800 \$	1
Tanıtım Sorumlusu	Dalış merkezinin ve dalış organizasyonlarının tanıtılmasından sorumlu	Dolaylı, sürekli	800 \$	1
Dalış Eğitmeni	Dalış eğitimlerinin verilmesinden sorumlu olan ve uluslararası geçerliliği olan sertifikalara sahip eğitmen	Doğrudan, sürekli ve sezon bazlı	1.500 \$ (sürekli) 50 \$ (gün başına)	2 (sürekli) 2 (sezon bazlı)
Toplam Personel Sayısı				5 (sürekli) 2 (sezon bazlı)

Tabloda ifade edildiği gibi dalış merkezinin profesyonel yönetim anlayışıyla çalışması için sürekli istihdam etmesi gereken personel sayısı 5 kişi, bunun yanında sezonluk olarak istihdam edeceği personel sayısı ise 2 kişi olarak öngörülmüştür. Dalış merkezinin ihtiyaç duyacağı diğer yan hizmetler (temizlik, şoförlük vb.) için istihdam etmek yerine dışarıdan hizmet alması öngörülmüştür.

Dalış sektörüyle ilgili sertifikasyon kurumlarının kamuoyuyla çok kısıtlı veri paylaşımı yapması nedeniyle bazı temel verilere sağlıklı erişim sağlanamamaktadır. Bununla birlikte piyasa koşullarına ve bazı dalış eğitmenleri ile yapılan görüşmelerden edinilen bilgiye göre dalış sektöründe çalışan bir dalış eğitmeni 500\$/ay – 6000\$/ay arası değişen miktarda gelir elde edebilmektedir. Gelir düzeyini belirleyen faktörler arasında;

- Sabit maaş veya komisyon ve dalış bazlı ücretlendirme,
 - Dünyanın hangi bölgesinde çalışıldığı,
 - Dalış merkezi, okulu veya turizm tesisi olması,
 - Bağımsız veya maaşlı çalışılması
- gibi unsurlar bulunmaktadır.

4. FİNANSAL ANALİZ

4.1. Sabit Yatırım Tutarı

Bir dalış merkezi kurulurken olmazsa olmaz maliyet kalemleri olmakla birlikte, seçilen yatırım yerine ve diğer faktörlere bağlı olarak doğrudan yatırım veya kiralama yöntemine başvurulabilecek maliyet kalemleri de söz konusu olabilmektedir. Ön fizibilite niteliğindeki bu çalışmada ele alınan senaryo neticesinde sabit yatırım tutarı 683.537,33 \$ olarak hesaplanmıştır. Buna göre:

Arazi-Arsa Gideri

Dalış merkezi için 500 m²'lik bir alanın yeterli olacağı öngörülmüş; gayrimenkul ticareti konusunda yönlendirici internet siteleri incelenmiş; rayiç belirleme noktasında Çanakkale Merkez göz önünde bulundurulmuş ve ortalama rayiç bedel 2.500 TL olarak kabul edilmiştir. 1 Doların 10 TL olarak ele alındığı hesaplama sonucunda yatırım yeri maliyeti 125.000 \$ olarak belirlenmiştir.

Bina İnşaat Gideri

Dalış merkezinin hem rekreasyonel hem de teknik dalış konusunda eğitim vermesi planlanmıştır. Bu kapsamda dalış merkezinde idari ofislere, teorik eğitimlerin verileceği eğitim salonlarına, kapalı ortamda uygulama eğitiminin verileceği bir havuza, dalış tüpü dolum alanına ve ortak kullanım alanlarına ihtiyaç duyulacağı öngörülmektedir. Dalış merkezi için öngörülen bina inşaat gideri 150.000 \$'dır.

Makine ve Teçhizat Gideri

Dalış sektörü büyük oranda makine teçhizata dayalı bir sektördür. Gerek eğitimlerin verilmesi gerek dalış aktivitelerinin gerçekleştirilmesi için bir takım ekipman ve teçhizatın dalış merkezi bünyesinde bulunması gerekmektedir. Dalış merkezinde rekreasyonel ve teknik dalış için gerekli olacağı öngörülen makine ve teçhizat Tablo 19 kapsamında detaylandırılmıştır. 2021 yılı Kasım ayı içinde yapılan fiyat araştırması sonucunda € olarak hesaplanan makine ve teçhizat gideri, 15 Kasım 2021 tarihli Merkez Bankası çapraz kuru olan 1,1451 dikkate alınarak 408.537,33 \$ olarak belirlenmiştir.

Tablo 19: Makine ve Teçhizat Gideri

EKİPMAN ADI	MALİYET (BİRİM)(€)	ADET	TOPLAM MALİYET (€)
Dalış Ekipmanı			
Dalış Elbisesi			48.600
- Yarı Islak (Erkek-Kadın)	410	40 (Erkek), 20 (Kadın)	
- Kuru ((Erkek-Kadın))	1.600	10 (Erkek), 5 (Kadın)	
Başlık	70	60	4.200
Kuru Elbise İçliği	320	15	4.800
Denge Yeleği	530	60	31.800
Regülatör	390	60	23.400
Ahtapot (Yedek Regülatör)	150	60	9.000
Dalış Tüpü			46.500
- 18 Litrelik	450	60	
- 12 Litrelik	350	30	
- 3 Litrelik (yedek)	300	30	
Kemer ve Ağırlık	110	10	1.100
Dalış Konsolu	215	60	12.900
Dalış Bilgisayarı	437	20	8.740
Şnorkel	45	100	4.500
Maske	99	100	9.900
Palet	71	60	4.260
Su Üstü İşaret Şamandırası	32	10	320
Sosis Şamandıra	75	10	750
Sualtı Feneri (Küçük-Yedek)	125	30	3.750
Sualtı Feneri (Büyük-Asıl)	330	30	9.900
Flaşör	70	30	2.100
Sualtı Bıçağı	75	30	2.250
Sualtı Motoru	5.500	3	16.500
Dalış Ekipmanı Toplamı			245.270

Diğer Araç ve Makineler			
Tüm Ofis Ekipmanı	20.000	1	20.000
Kompresör		1'er adet	25.500
- Sabit Kompresör	20.000		
- Mobil Kompresör	5.500		
Şişme Bot (5 Metre + 60 HP)	20.000	1	20.000
Polietilen Bot (60 HP)	23.000	2	46.000
Diğer Araç ve Makineler Toplamı			111.500
GENEL TOPLAM			356.770

Değişken Maliyetler

Değişken maliyetler kapsamında yıllık personel giderinin; elektrik giderinin; havuz, tekne, kompresör, maske, elbise bakım onarım giderlerinin; yakıt giderinin; yetki belgesi ve diğer harç ücretlerine ilişkin giderlerin ele alınabileceği öngörülmektedir. Dalış merkezinin sağladığı hizmetler riskli sınıfta addedilen faaliyetlerdir. Dalış aktivitelerinde kullanılan ekipman ve teçhizat da dalış aktivitelerinin doğası gereği hasar görme ve kaybolma riskine maruzdur. Bu nedenle ekipman ve teçhizatın sigortalanmasının önemli olacağı ve ayrıca söz konusu olabilecek beklenmeyen giderler için de belli bir bütçe ayrılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi

Hem rekreasyonel hem de teknik dalış konusunda eğitim vermesi ve ayrıca dalış etkinlikleri organize etmesi planlanan yatırımın geri dönüş süresi hesaplanırken sabit yatırım tutarı, yıllara sâri giderler ve yıllık gelir projeksiyonları göz önünde bulundurulmuştur.

Geliştirilen senaryo kapsamında haziran, temmuz ve ağustos ayları dalış faaliyetlerinin yoğun bir şekilde gerçekleştirileceği aylar olarak ele alınmıştır. Bu aylar kadar yoğun olmasa da mayıs, eylül ve ekim ayları için de dalış faaliyeti planlanmıştır. Söz konusu durum ile birlikte Anzak Günü Anma Törenleri, nisan ayı için bir fırsat olarak değerlendirilmiş; diğer aylara nazaran oldukça düşük olmakla birlikte bu ay için de belli bir sayıda dalış faaliyeti öngörülmüştür.

Dalış merkezinin ilk yıl itibarıyla gerek yerli gerekse yabancı ziyaretçilere hizmet sunması; müşteri portföyünün her yıl %10, dalış fiyatlarının ise %20 artması yönünde kabuller yapılmıştır. Geliştirilen senaryo kapsamında dalış merkezinden yararlanacak kişilerin ağırlıklı olarak Çanakkale veya diğer illerden gelen kişiler olacağı, yıl boyunca gerçekleştirilen dalışların (ağırlıklı olarak eğitim dalışı ve teknik dalış) yaklaşık %20'sinin yurt dışından gelecek kişilere ait olacağı öngörülmüştür.

Dalış fiyatları belirlenirken Çanakkale ve diğer illerde faaliyet gösteren dalış merkezlerinin ücretleri dikkate alınmış; yerli ve yabancı dalıcılar için ayrı fiyatlar öngörülmüş; kur farkı ve enflasyon gibi unsurlar nedeniyle değişken giderler özelinde her yıl için % 25'lik bir artış kabulü yapılmıştır.

Geliştirilen senaryo ve yapılan kabuller neticesinde yatırımın başabaş noktasına 22'inci yılda ulaşacağı öngörülmektedir. Bu noktada hedef kitlenin yerel dalıcılar yerine yurt dışından gelecek dalıcılar olarak belirlenmesinin ve özellikle yabancı acenteler ile işbirliği yaparak dalış merkezi müşteri portföyünün geliştirilmesinin oldukça önemli olacağı düşünülmektedir. Böylelikle dalış merkezi gelirlerinin artırılması mümkün olabilecektir.

Yurt dışından gelen dalıcıların doğrudan dalış amaçlı, destinasyonu ve hatta dalış merkezini önceden belirleyerek ve ne kadar kalacaklarını planlayarak geldikleri unutulmamalıdır. Bu nedenle sadece iletişim bilgilerine yer verilen bir internet sayfası yerine dalış sahaları hakkında detaylı bilgilerin yer aldığı ve sitenin aktif bir satış kanalı olarak kullanılabileceği web sayfası tasarımının tercih edilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Söz konusu durum ile birlikte farklı sertifikasyon merkezleri (örneğin PADI) ile irtibata geçilerek söz konusu merkezlerin internet sitelerinde veya dergilerinde dalış merkezini ve dalış

noktalarını tanıtıcı bilgilere yer verilebileceği ve böylelikle yabancı dalıcılara ulaşılabileceği unutulmamalıdır (Doğru, Çelik, & Yılmaz, 2018). Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere uluslararası fuarlar göz önünde bulundurulması gereken önemli bir tanıtım aracı olacaktır. Özellikle Almanya'nın Düsseldorf şehrinde düzenlenen "Boot Düsseldorf" Fuarı önemli bir tanıtım etkinliği olarak değerlendirilmektedir. Dalış merkezinin sunduğu hizmeti tanıtma noktasında yararlanılabilecek bir diğer aracın dijital reklamcılık olabileceği, farklı ülkelerdeki hedef kitlelere ulaşma noktasında akıllı teknolojilerden yararlanılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

5. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ ANALİZİ

Dalış merkezi yatırımının çevresel etki değerlendirmesine tabi bir yatırım olmayacağı ancak söz konusu durum ile birlikte yatırımcının yatırıma başlamadan önce Çanakkale Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü yetkilileri ile görüşmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Yatırım kapsamında 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerin ilgili hükümlerine uyulması, ekolojik dengenin korunması için gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Yatırımın çevresel sürdürülebilirlik açısından söz konusu olabilecek en önemli olumsuz etkisinin dalış faaliyetlerinden kaynaklanabilecek atıklar ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Nitekim dalış turizmi ile ön plana çıkan destinasyonlar özelinde yürütülmüş çalışmalar incelendiğinde; dalış turizminin olumsuz etkileri arasında atıklar ile ilgili çevre sorunlarının ele alındığı görülmektedir. Örneğin önemli bir dalış merkezi olan Antalya'nın Kaş ilçesi özelinde yürütülmüş bir araştırma kapsamında teknelerin atık yönetimi konusunda titiz davrandığı ancak turistler söz konusu olduğunda zorluklarla karşılaştığı belirtilmiştir (Yarmacı, Keleş, & Ergil, 2017). Özellikle katı atıkların hem su yüzeyine hem de suyun altına inmesi nedeniyle su altı canlılarına zarar verebileceği unutulmamalıdır. Benzer vurguların farklı çalışmalar kapsamında da yapıldığı görülmektedir. Örneğin Çanakkale'de dalış turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi ve dalış turizmiyle ilgili farkındalığın artırılması amacıyla yürütülmüş bir çalışma kapsamında dalış turizmine yönelik faaliyetlerin doğal yaşam üzerinde bazı olumsuz durumlara neden olabileceği ancak bu olumsuz etkilerin önüne eğitilmiş kişilerce gerçekleştirilecek tüplü dalışlar ile geçilebileceği belirtilmektedir (Mercan, Sünnetçioğlu, & Uşak, 2021).

Dalış turizmi bir sistem olarak düşünüldüğünde bu sistemin en önemli bileşenlerinden bir tanesi yerel halk olacaktır (Koçak, 2020). Bu noktada yerel halkın yaşam alanı olan doğal çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik her türlü önlemin yatırımcı tarafından alınması gerekecektir. Ayrıca dalış aktivitelerine yönelik ihtiyaçların (örneğin rehberlik hizmeti) yerel kaynaklardan tedarik edilerek yatırımın finansal getirisinin yatırımın yapıldığı bölge içinde kalmasına yönelik adımların atılması da oldukça önemlidir.

Sonuç olarak dalış faaliyetleri büyük bir özenle gerçekleştirilmeli; tecrübeli olsun ya da olmasın dalıcılar su altı dünyasının korunması konusunda sürekli bilinçlendirilmeli; karasal ve denizel ekosistemlerde söz konusu olabilecek kirliliğe karşı her türlü önlem alınmalı; doğal yapıya, kültür ve tabiat varlıklarına zarar verilmemelidir.

Ek-1: Fizibilite Çalışması için Gerekli Olabilecek Analizler

Yatırımcı tarafından hazırlanacak detaylı fizibilitede, aşağıda yer alan analizlerin asgari düzeyde yapılması ve makine-teçhizat listesinin hazırlanması önerilmektedir.

- **Ekonomik Kapasite Kullanım Oranı (KKO)**

Sektörün mevcut durumu ile önümüzdeki dönem için sektörde beklenen gelişmeler, firmanın rekabet gücü, sektördeki deneyimi, faaliyete geçtikten sonra hedeflediği üretim-satış rakamları dikkate alınarak hesaplanan ekonomik kapasite kullanım oranları tahmini tesis işletmeye geçtikten sonraki beş yıl için yapılabilir.

Ekonomik KKO= Öngörülen Yıllık Üretim Miktarı /Teknik Kapasite

- **Üretim Akım Şeması**

Fizibilite konusu ürünün bir birim üretilmesi için gereken hammadde, yardımcı madde miktarları ile üretimle ilgili diğer prosesleri içeren akım şeması hazırlanacaktır.

- **İş Akış Şeması**

Fizibilite kapsamında kurulacak tesisin birimlerinde gerçekleştirilecek faaliyetleri tanımlayan iş akış şeması hazırlanabilir.

- **Toplam Yatırım Tutarı**

Yatırım tutarını oluşturan harcama kalemleri yıllara sari olarak tablo formatında hazırlanabilir.

- **Tesis İşletme Gelir-Gider Hesabı**

Tesis işletmeye geçtikten sonra tam kapasitede oluşturması öngörülen yıllık gelir gider hesabına yönelik tablolar hazırlanabilir.

- **İşletme Sermayesi**

İşletmelerin günlük işletme faaliyetlerini yürütebilmeleri bakımından gerekli olan nakit ve benzeri varlıklar ile bir yıl içinde nakde dönüşebilecek varlıklara dair tahmini tutarlar tablo formunda gösterilebilir.

- **Finansman Kaynakları**

Yatırım için gerekli olan finansal kaynaklar; kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynakların toplamından oluşmaktadır. Söz konusu finansal kaynaklara ilişkin koşullar ve maliyetler belirtilebilir.

- **Yatırımın Kârlılığı**

Yatırımı değerlendirmede en önemli yöntemlerden olan yatırımın kârlılığının ölçümü aşağıdaki formül ile gerçekleştirilebilir.

Yatırımın Kârlılığı= Net Kâr / Toplam Yatırım Tutarı

- **Nakit Akım Tablosu**

Yıllar itibariyle yatırımda oluşması öngörülen nakit akışını gözlemek amacıyla tablo hazırlanabilir.

- **Geri Ödeme Dönemi Yöntemi**

Geri Ödeme Dönemi Yöntemi kullanılarak hangi dönem yatırımın amorti edildiği hesaplanabilir.

- **Net Bugünkü Değer Analizi**

Projenin uygulanabilir olması için, yıllar itibariyle nakit akışlarının belirli bir indirgeme oranı ile bugünkü değerinin bulunarak, bulunan tutardan yatırım giderinin çıkarılmasıyla oluşan rakamın sıfıra eşit veya büyük olması gerekmektedir. Analiz yapılırken kullanılacak formül aşağıda yer almaktadır.

$$NBD = \sum_{t=0}^Z (NA_t / (1-k)^t)$$

NA_t : t. Dönemdeki Nakit Akışı

k: Faiz Oranı

n: Yatırımın Kapsadığı Dönem Sayısı

- **Cari Oran**

Cari Oran, yatırımın kısa vadeli borç ödeyebilme gücünü ölçer. Cari oranın 1,5-2 civarında olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Likidite Oranı, yatırımın bir yıl içinde stoklarını satamaması durumunda bir yıl içinde nakde dönüşebilecek diğer varlıklarıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünü gösterir. Likidite Oranının 1 olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

$$\text{Likidite Oranı} = \frac{(\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar})}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Söz konusu iki oran, yukarıdaki formüller kullanılmak suretiyle bu bölümde hesaplanabilir.

- **Başabaş Noktası**

Başabaş noktası, bir firmanın hiçbir kar elde etmeden, zararlarını karşılayabildiği noktayı/seviyeyi belirtir. Diğer bir açıdan ise bir firmanın, giderlerini karşılayabildiği nokta da denilebilir. Başabaş noktası birim fiyat, birim değişken gider ve sabit giderler ile hesaplanır. Ayrıca sadece sabit giderler ve katkı payı ile de hesaplanabilir.

$$\text{Başabaş Noktası} = \frac{\text{Sabit Giderler}}{(\text{Birim Fiyat} - \text{Birim Değişken Gider})}$$

Ek-2: Yerli/İthal Makine-Teçhizat Listesi

İthal Makine / Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	F.O.B. Birim Fiyatı (\$)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyet (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

Yerli Makine / Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyeti (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

6. KAYNAKÇA

- Canakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı.* (2021, Temmuz 27). <https://canakkaletarihi Alan.gov.tr/dalis-savas-batıkları> adresinden alındı
- Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2020, Aralık 31). Konaklama İstatistikleri. *Konaklama İstatistikleri*. Çanakkale, Merkez, Çanakkale: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2021, Temmuz). Su Altı ve Su Üstü Turizmi ve Parkur Alanları: <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70498/su-alti-ve-su-ustu--turizmi-ve-parkur- Alanları.html> adresinden alındı
- Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2021, Ağustos 25). Turizm İstatistikleri.
- Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2021). Turizm İstatistikleri-Konaklama Tesisi Sayısı.
- Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü. (2021, Temmuz 28). *Sağlık Kuruluşları*. <https://canakkaleism.saglik.gov.tr/TR-34955/devlet-hastaneleri.html> adresinden alındı
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı. (tarih yok). *Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı*. <https://www.divinggelibolu.com/> adresinden alındı
- Dinç, Y. (2021). Sualtı Turizmi ve Türkiye'de Sualtı Dalış Noktaları Hakkında Görgül Bir Araştırma (Ayvalık Örneği). *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 469–486. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.730> adresinden alındı
- Doğru, H., Çelik, B., & Yılmaz, B. S. (2018, Şubat 23-24). *Sualtı Dalış Turizmi Emniyeti: İzmir'deki Dalış Merkezleri Üzerine Bir Araştırma*. 4. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu: <http://denizturizmi2018.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2018/02/011.pdf> adresinden alındı
- Eren, E., Yıldırım, H. M., & Adak, B. (2020). Dalış Turizmine Katılanların Destinasyon İmajı Algılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Çanakkale Örneği. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi/ Araştırma Makalesi*, 26-35. <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/en/download/article-file/1463194> adresinden alındı
- Eren, Erhan.; Yıldırım, Hacı M.; Adak, Baris. (2020). Dalış Turizmine Katılanların Destinasyon İmajı Algılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Çanakkale Örneği. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26-35.
- Global Industry Analysts Inc. (tarih yok). *Dalış Ekipmanı - Küresel Market Yönü ve Analizi*. Global Industry Analysts Inc.: <https://www.researchandmarkets.com/reports/4804773/diving-equipment-global-market-trajectory-and> adresinden alındı
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2019). *Güney Marmara Sualtı Çalıştay Raporu*.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2020). Çanakkale Turizm Yatırım Rehberi. <http://www.investincanakkale.com/tr/26899> adresinden alındı
- Halls, M., & Krestovnikoff, M. (2011). *Tüplü Dalış*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Jackson, J. (2009). *Her Yönüyle Dalış Kitabı*. Alfa Yayınları.
- Koçak, A. (2020). *Donanımlı Dalış Turizminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesine Etkileri*. Ankara: İksad Publications.
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. (2021, Ağustos 23). Geleneksel Girişimci Destek Programı: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/7391/geleneksel-girisimci-destek-programi> adresinden alındı

- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. (2021, Ağustos 23). İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/6314/isletme-gelistirme-buyume-ve-uluslararasilasma-destekleri> adresinden alındı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020, Mart). *Su Altında Korunması Gereken Kültür ve Tabiat Varlığı Bulunan Bölgelerde Turizm ve Sportif Amaçlı Dalış Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esasları Düzenleyen Yönetmelik*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200320-1.htm> adresinden alındı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021). Dünya Miras Geçici Listesi. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44395/dunya-miras-gecici-listesi.html> adresinden alındı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021, Haziran 21). *Konaklama İstatistikleri*. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201120/konaklama-istatistikleri.html> adresinden alındı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (tarih yok). Turizm İstatistikleri-Konaklama Tesislerine Geliş Sayısı. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201120/konaklama-istatistikleri.html> adresinden alındı
- Mercan, Ş. O., Sünnetçioğlu, A., & Uşak, E. C. (2021). Çanakkale İli Dalış Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi. *Anemon Sosyal Bilimler Dergisi*, 723-734.
- Mordor Intelligence. (tarih yok). *Küresel Dalış Ekipmanı Pazarı - Büyüme, Trendler ve Öngörüler*. Research and Markets: <https://www.researchandmarkets.com/reports/4772004/global-scuba-diving-equipment-market-growth#rela0-4804773> adresinden alındı
- Prasannan, A., & Das, D. (tarih yok). *Küresel Dalış Ekipmanı Pazarı - Fırsatlar ve Öngörüler, 2017-2025*. Allied Market Research: <https://www.alliedmarketresearch.com/diving-equipment-market> adresinden alındı
- Profesyonel Dalış Eğitmenleri Birliği. (2021). *PADI 2021 Dünya Geneli Kurumsal İstatistikler*. <https://www.padi.com/sites/default/files/documents/2019-02/2019%20PADI%20Worldwide%20Statistics.pdf> adresinden alındı
- Türkel, İ. Ş., & Gökdemir, S. (2021). Dalış Turizmi Kapsamında, Çanakkale Boğazı ve Çevresinde Bulunan Batıkların Dalış Rotalarının Belirlenmesi. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 44-74.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021, Temmuz 30). *Bölgesel İstatistikler, Eğitim*. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021, Temmuz 30). *Bölgesel İstatistikler, Nüfus ve Göç*. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021, Ağustos 25). *İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Cari Fiyatlarla Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Değerleri*. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/sorguGiris.do#> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (tarih yok). *Nüfus İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> adresinden alındı
- Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu. (2021 , Haziran). *Dalış Merkezleri*. Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu: <https://tssf.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu. (2021, Haziran). *Basınç Odaları*. Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu: <https://tssf.gov.tr/basinc-odolari/> adresinden alındı

Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu. (2021, Haziran). *Dalış/Can Kurtarma, Uzman Eğitim Merkezleri*. <https://tssf.gov.tr/dalis-cankurtarma-uzman-egitim-merkezleri/> adresinden alındı

Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu. (2021, Haziran). *Spor Dalları*. Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu: <https://tssf.gov.tr/> adresinden alındı

Yarmacı, N., Keleş, M. Ç., & Ergil, B. (2017). Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 66-87. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/318821> adresinden alındı

Yarmacı, N., Keleş, M. Ç., & Ergil, B. (2017). Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 66-87.

Paşaalanı Mahallesi, A. Gaffar Okkan Cd. No: 28, 10020 Karesi/Balıkesir
Tel: +90 266 246 1000– Faks: +90 266 246 1700
E-posta: info@gmka.gov.tr | www.gmka.gov.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz.